

Hrvatski film ceste

Hogge, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:706333>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma «Dr. Mijo Mirković»

Karla Hogge

HRVATSKI FILM CESTE

Završni rad

Pula, kolovoz 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma «Dr. Mijo Mirković»

Karla Hogge

HRVATSKI FILM CESTE

Završni rad

JMBAG: 0303101596, redovni student

Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij Kultura i turizam

Predmet: Književnost i film

Znanstveno / umjetničko područje, polje i grana: Interdisciplinarna područja umjetnosti

Mentor: doc. dr. sc. Tanja Habrle

Pula, 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Karla Hogge, kandidat za prvostupnika Kulture i turizma ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student
Karla Hogge

U Puli, 2024.

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Karla Hogge dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Hrvatski film ceste koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 2024.

Potpis

Karla Hogge

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. Razvoj i karakteristike žanra film cesta.....	3
3. Hrvatski film ceste.....	7
4. Analiza odabranih filmova.....	10
1.1. Nikola Tanhofer	10
1.1.1. H-8.....	11
1.2. Veljko Bulajić	14
1.2.1. Vlak bez voznog reda	15
1.3. Vatroslav Mimica.....	17
1.3.1. Događaj.....	19
1.4. Petar Krelja	21
1.4.1. Stela	23
1.5. Goran Rušinović.....	25
1.5.1. Mondo Bobo	27
1.6. Krsto Papić.....	29
1.6.1. Kad mrtvi zapjevaju	31
1.7. Antonio Nuić.....	34
1.7.1. Sve džaba	35
1.8. Igor Bezinović.....	37
1.8.1. Kratki izlet	39
5. ZAKLJUČAK	41
6. LITERATURA.....	43
<i>Popis slika:</i>	47
7. SAŽETAK	49
8. SUMMARY.....	50

1. UVOD

Žanr „film ceste“ (eng. Road Films) zauzima posebno mjesto u svjetskoj kinematografiji i obično prikazuje putovanje jednog ili više protagonista koji traže avanturu ili bijeg od sputavajućih društvenih normi ili zakona. Film ceste prepoznatljiv je po svojoj tematici putovanja, slobode, otkrivanja vlastitog identiteta kroz fizičko kretanje likova koji su otišli iz društva zbog različitih socijalnih, ekonomskih ili drugih razloga. Ovaj žanr smatra se izrazom američke fascinacije cestom, te kao jedan od najdugotrajnijih doprinosa američke kinematografije suvremenoj filmskoj kulturi. Film ceste reflektira specifičnu narativnu strukturu i tematsku preokupaciju, gdje je samo putovanje osovina priče. Hrvoje Turković (2010.) analizira cikluse filmova kao skupinu filmova unutar žanra, te navodi film ceste kao dio pustolovnog žanra. Film ceste je žanr koji je društveno uvjetovan početkom razvoja automobilske industrije u SAD-u. Film ceste često prikazuje protagoniste koji putuju kako bi pronašli slobodu od društva. Primjeri takvih filmova uključuju i jednog od najznačajnijih predstavnika tog žanra, film *Goli u sedlu* (1969), koji je postigao veliki uspjeh te promijenio holivudski krajolik i postao trajni klasik žanra film ceste. *Thelma i Louise* (1991), režiran od strane Ridleya Scotta, kao jedan od značajnijih filmova ceste postavio je simbol ženskog prijateljstva i slobode u svjetsku kinematografiju.

Hrvatska je vrlo brzo usvojila svjetske trendove u kinematografiji, pogotovo kasnih 60-ih i 70-ih godina koje su bile poticajno razdoblje za dokumentariste u Hrvatskoj zbog liberalizacije i društveno-ekonomske krize. Tada je nastala i autorska kinematografija ponajviše iz nezadovoljstva filmske zajednice, omogućujući autorima veću kontrolu nad svojim projektima. Dokumentarni val predvodili su Krsto Papić, Petar Krelja i Zoran Tadić, inspirirani američkim redateljem Alfredom Hitchcockom i formirali hrvatski žanrovski film unutar jugoslavenske kinematografije. Hrvatski film ceste, kao dio te kinematografije reflektira složenu interakciju između forme i sadržaja, oblikovane društvenim, ekonomskim i političkim čimbenicima. Analiza hrvatskih filmova ceste od 1950-ih do 2017. godine pokazuje kako su redatelji eksperimentirali s umjetničkom slobodom te reflektirali tranziciju likova unutar specifičnih društvenih konteksta. Ovi filmovi ilustriraju kako su se hrvatski redatelji prilagodili svjetskim kinematografskim kretanjama, dok su istovremeno oblikovali prepoznatljivu i autentičnu filmsku formu koja odražava lokalne društvene puteve i izazove.

Svrha ovog rada je analiza hrvatskih filmova ceste od 1950-ih do 2017. godine kroz aspekte društveno-političkog konteksta, refleksije tranzicije likova, umjetničke slobode i eksperimentiranja redatelja i producenata u filmovima *H-8*, *Vlak bez voznog reda*, *Događaj*, *Stela*, *Mondo Bobo*, *Kad mrtvi zapjevaju*, *Sve džaba* i *Kratki izlet*, što je ujedno i cilj ovog rada.

2. Razvoj i karakteristike žanra film cesta

Žanr film ceste predstavlja poseban i značajan segment filmske umjetnosti koji reflektira specifičnu vrstu narativne strukture i tematskih preokupacija. Pojam film ceste obuhvaća filmska ostvarenja u kojima je putovanje, bilo fizičko ili metaforičko, centralna osovina priče. Ovaj žanr se često bavi motivima bijega, samospoznaje, avanture i slobode, smještajući protagoniste¹ na put koji simbolizira njihovu unutarnju transformaciju i suočavanje s vlastitim demonima. Turković (2010) u svom priručniku, *Nacrt filmske genologije*, definira i analizira dosadašnje spoznaje o filmskim vrstama, rodovima, žanrovima i stilovima. Također navodi cikluse, kao proizvodno-recepcijski povezan skup filmova koji koristi trenutačnu popularnost nekog tematskog spleta, nekog presjeka svijeta s osobitim fabulističkim osobinama. Ponekad, kaže, da se percipiraju kao privremene artikulacije u okviru pojedinog žanra. Navodi nekoliko tipičnih ciklusa poput filmova katastrofe, filmova o boksu te filmova ceste koji se nalaze u okviru žanra pustolovnog filma (Turković 2010: 99).

Počeci i evolucija filma ceste započinje u SAD-u, odnosno američkoj kinematografiji, a usko je povezana s razvojem automobila. Tadašnji redatelji, uključujući i David Wark Griffitha², koristili su automobile za stvaranje putujućih kadrova, koji kasnije uključuju prednje i zadnje vjetrobransko staklo, postali su glavni simboli i vizualni motivi filma ceste u smislu kompozicije i stila. Automobili su često bili uključeni u filmske narative kao sredstvo pomoću kojeg likovi bježe, kriminalci se izvlače iz opasnosti, a čitave obitelji traže bolji život negdje drugdje (Wood 2007: 16). Dakle, prije nego što su filmovi postali poseban filmski žanr krajem 1960-ih godina, automobili i filmovi dijelili su ceste i zajedno su se razvijali pružajući mobilnost Amerikancima u tranziciji. Prema Davidu Ladermanu (1996: 42), prijelomni roman Jacka Kerouaca³ iz 1955. može se smatrati književnim izvorom za razvoj žanra film ceste, posebno zbog buntovničkih karakteristika lika koje se pojavljuju i 1960-ih godina.

¹ U antičkom grčkom kazalištu, prvi (glavni) glumac.

² David Wark Griffith je američki pionirski redatelj zaslužan za razvoj novih tehnika snimanja filmova. Razvio je tehnike pomoću kojih su filmovi postali umjetnička forma koja izražava emociju i ideju. Skoro nikada nije radio sa scenarijem i neprekidno je inovirao korištenje različitih kuteva kamere i pokreta. Njegovi najpoznatiji radovi su *The Birth of a Nation* (1915), *Intolerance* (1916), *Broken Blossoms* (1919) i *Eay Down East* (1920) (Henderson 2024, [D.W. Griffith | Biography, Films, Intolerance, & Facts | Britannica](#), 14.8.2024.).

³ Jack Kerouac bio je američki romanopisac te jedan od najistaknutijih predstavnika beat generacije. Njegov roman *Na Cesti* obilježio je američku popularnu kulturu i društvene promjene 1950-ih i 1960-ih te najavio glas mladog američkog poslijeratnog naraštaja (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. [Kerouac, Jack - Hrvatska enciklopedija](#), 18.5.2024.).

Dakle, film ceste je filmski ciklus u podvrsti pustolovnog filma u kojemu se prate dogodovštine likova koji automobilima, motorima, kamionima ili drugim prijevoznim sredstvima putuju cestama. Ciklus je započet krajem 1960-ih u razdoblju pojačanih društvenih promjena i ne slaganja s postojećim normama. Razvoju ciklusa najviše su pridonijeli uspjesi filmova *Goli u sedlu* (eng. *Easy Rider* 1969) i kulturni film *Bonnie and Clyde* (1967). *Goli u sedlu* je film iz 1969. godine u trajanju od 94 minute. Scenarij su napisali Peter Fonda, Dennis Hopper i Terry Southern u režiji Dennisa Hoppera. Dennis Hopper bio je talentirani glumac i redatelj, koji je svojim djelovanjem izazivao šok i kontroverzu⁴. Njegova impresivna karijera trajala je nekoliko desetljeća, no vrhunac je ostvario 1969. godine kad je u suradnji sa kolegama Peter Fandom i Terry Southernom napisao scenarij za film ceste *Goli u sedlu*. Film je postigao ogroman uspjeh i promijenio holivudski krajolik. Svi veliki studiji su pokušavali ponoviti sličan uspjeh. Nazivan trajnim klasikom, jedan je od prvih filmova ovog tipa i epitom svih kasnijih filmova ceste. Publika je u njemu vidjela odraz nade za oslobađanje od američkog društva. Ključna rečenica koja najbolje sažima ovaj slojevit film, kao i film ceste općenito glasi: „A man went looking for America and couldn't find it anywhere.“⁵ (Marković 2008: 48). Za mnoge je film *Goli u sedlu* podsjetnik na 60-e godine, godine slobode, nade, ambicije i strasti. Film je osvojio nagradu *Cannes*⁶ za najbolji debitantski film 1969. godine te nominaciju za *Zlatnu palmu*. Bio je nominiran za *Oscara*⁷ 1970. godine, za najboljeg sporednog glumca, najbolju priču i najbolji scenarij (Filmski leksikon, mrežno izdanje. [Goli u sedlu - Filmski leksikon \(lzmk.hr\)](#)).

⁴ Dennis Hopper izazvao je kontroverzu svojim filmom *Goli u sedlu*, koji je bio prikaz kulture slobodnog duha i generacijske pobune protiv ustaljenog poretka. Slavljenje slobode kroz upotrebu droge, alkohola i marihuane suprotivilo se tadašnjim standardima Hollywooda.

⁵ Prijevod glasi: „Čovjek je krenuo tražiti Ameriku, ali je nije mogao pronaći nigdje.“

⁶ Međunarodni filmski festival u Cannesu je filmski festival koji se od 1946. godine održava u Cannesu. Glavna nagrada je poznata kao Zlatna palma (fr. *Palme d'or*), a uz nju se danas dodjeljuju Velika nagrada žirija, Nagrada žirija, Zlatna palma za kratkometražni film, nagrade za režiju, glumca i glumicu te scenarij, nagrada Zlatna kamera za prvi film (fr. *Caméra d'Or*) te nagrada za najbolji film u programu *Izvjestan pogled*, uz mnoge druge nagrade u raznim kategorijama. Poseban žiri od 1951. godine dodjeljuje Veliku tehničku nagradu (od 2003. Nagrada Vulkan tehničkomu umjetniku) (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, [Canneski festival - Hrvatska enciklopedija](#), 18.5.2024.)

⁷ Oscar je naziv za godišnju nagradu američke Akademije filmskih umijeća i znanja, koja se dodjeljuje u različitim kategorijama poput; film, režija, glumac, glumica, izvorni scenarij, glazba, zvuk, kamera itd. (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, [Oscar - Hrvatska enciklopedija](#), 18.5.2024.)

Bonnie and Clyde je film iz 1967. godine u trajanju od 111 minuta, u režiji Arthura Penna⁸ i produkciji Warner Brothers/Seven Arts⁹ i Tatira-Hiller Productions. Arthur Penn je uz producentsku podršku Warren Beattyja uklopio scenarij u viđenje kriminalaca kao romantičarskih odmetnika od rigidnog društvenog okruženja i monotonije prosječne egzistencije (Kino Tuškanac 2003, [Arthur Penn - Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](http://www.kinotuskanac.hr)). Radnja je smještena u 1931. godinu, kad mladi par Bonnie and Clyde osnivaju razbojničku družinu koja se pročuje pljačkama banaka i ubojstvima. Medijski odsjek njihovih pothvata učini ih slavnima. Ovaj kulturni film postigao je veliki uspjeh i osvojio brojne nagrade i nominacije uključujući Oscara (1968.) za najbolju glumicu u sporednoj ulozi (Estelle Parsons) i Najbolju fotografiju (Burnett Guffey), BAFTA Awards¹⁰ (1968.) za novu glumicu koja najviše obećava (Feya Dunaway) i druge, poput Bodil Awards (1968.), David di Donatello (1968.), Kansas City Film Critics Circle Awards (1967.), Laurel Awards (1968.), Mar del Plata Film Festival (1968.) i druge. *Bonnie i Clyde* je projekt koji su napisali Robert Benton i David Newman, a označio je ključni trenutak u američkoj kinematografiji. Lukavo spajanje klasičnog američkog žanra s dinamičnim mladim glumcima, otvorenim pristupom prema seksu i nasilju, te suvremenom društvenom relevantnošću, privuklo je kontra kulturnu publiku kasnih 1960-ih i direktno dovelo do kreativne slobode koju su studiji dodijelili „Novim holivudskim“ filmašima 1970-ih (Wood 2007: 10-12).

Film ceste počeo je gubiti popularnost sredinom 1970-ih, vjerojatno zbog svog prirodnog kraja, ali i zbog sve većeg utjecaja konzervativnih *New Hollywood Blockbustera*¹¹ koji su dominirali kasnih 1970-ih i ranih 1980-ih godina. Nekoliko filmova ceste ističu se iz toga

⁸ Arthur Penn bio je američki redatelj iz rusko-židovske obitelji koji se naukovao za urara, ali se sklon glumi opredijelio za kazalište. Od 1953. godine piše i režira za TV, a 1958. godine režira svoj prvi cjelovečernji film *Ljevoruki revolveraš* svi naslovi u *kurzivu* (eng. *The Left Handed Gun*). U svom životu tri puta je nominiran za Oscara za režiju. Ostali važniji filmovi su *Jedan Mickey* (eng. *Mickey One*, 1965.), *Četvero prijatelja* (eng. *Four Friends* 1981.), *Meta* (eng. *Target*, 1985.), *Smrt zime* (eng. *Dead of Winter*, 1987.), *Penn i Teller su ubijeni* (eng. *Penn and Teller Get Killed*, 1989.) (Filmski leksikon, mrežno izdanje, [Penn, Arthur - Filmski leksikon \(lzmk.hr\)](http://www.lzmk.hr), 27.6.2024.).

⁹ Warner Bros.-Seven Arts bila je američka medijska tvrtka za zabavu aktivna od 1967. do 1969. godine. Tvrtka je započela kad je Seven Arts Production preuzeo kontrolni udio Jacka L. Warnera u Warner Brosu i spojio tvrtke (IMDb, [IMDbPro Official Site | Start Your Free Trial](http://www.imdb.com), 27.6.2024.).

¹⁰ BAFTA Awards (Britanska akademija za filmsku i televizijsku umjetnosti) godišnja je dodjela nagrada koju organizira Britanska akademija u čast najboljih međunarodnih doprinosa filmu. Oni su vodeća svjetska nezavisna umjetnička dobrotvorna organizacija za filmsku industriju, koja postoji kako bi zastupali talente, prepoznavali iznimne pripovijedače i kreativne industrije učinili pravednijim i održivijim mjestom (BAFTA, [BAFTA: The arts charity for film, games and TV](http://www.bafta.org), 27.6.2024.).

¹¹ New Hollywood je filmski pokret koji se odvijao u SAD-u od kasnih 1960-ih do ranih 1980-ih. *Bonnie i Clyde* je jedan od filmova koji su otvorili taj novi val filmske industrije sa uključivanjem eksplicitnih scena seksa i nasilja.

doba, a među njima se nalaze i *Duel* (1971), Stevena Spielberga, serijal filmova *Mad Max* (1979), i *Vanishing Point* (1971), Richarda C. Sarafiana, te nekoliko holivudskih komedija ceste, među njima *Smokey and the Bandit* (1977), *Convoy* (1978), *Bronco Billy* (1980), *Cannonball Run* (1981), *Honky Tonk Man* (1982) i *National Lampoon's Vacation* (1983) (Laderman 2002: 132-174).

Novi preokret donio je film *Thelma i Louise* (1991.) u kojem su se po prvi put na cesti pronašle dvije žene. Film je uspješno spojio osnovni narativ filma ceste s feminističkom društvenom kritikom. *Thelma i Louise* je pustolovna drama u režiji Ridleya Scotta¹², koja opisuje putovanje Thelme Dickenson i Louise. Postavljajući dvije žene na mjesta glavnih junakinja na radikalna način predstavlja izuzetan otpor tadašnjim holivudskim filmovima te oslobađa od patrijarhalnih okova tog doba (Laderman 1996: 54-55). Film je do danas ostao zapamćen kao hrabar, duhovit i zabavan dokaz prijateljstva i slobode, te odjekuje kroz manjinsku zastupljenost snažnih ženskih likova u svjetskoj filmskoj industriji. Napravio je veliku prekretnicu u feminističkom pokretu osvojivši Oscara za najbolji scenarij, uz nekoliko nominacija te druge nagrade i festivale poput; Academy Awards USA 1992. - Oscar za najbolji originalni scenarij, Golden Globes USA 1992. - Zlatni globus za najbolji scenarij, Writers Guild of America 1992. - Nagrada Udruženja američkih scenarista za najbolji originalni scenarij, National Society of Film Critics Awards 1992. - Nagrada Nacionalnog društva filmskih kritičara za najboljeg sporednog glumca (Harvey Keitel), National Boards of Review 1991., David di Donatello Awards 1992., London Critics Circle Film Awards 1992. (Art Kino, [Thelma i Louise - Filmovi | Art-kino Croatia](#)).

Naposljetku, film ceste općenito obilježavaju određeni krajevi. Prikazuju se likovi koji putuju krajobrazom kako bi pronašli slobodu od društva, ciničnosti i društvene kritike. Kraj je obilježen ili pobjedničkim povratkom kući, pronalaskom rješenja problema ili dolaskom na određeno i traženo željeno odredište. Jedan od mogućih krajeva je i smrt glavnog lika koji označava kraj njegove borbe i njegovog traženja ili redatelj i scenaristi ostave prostor da gledatelji sami odluče i donesu zaključak filmu.

¹² Ridley Scott je britanski filmski redatelj i producent čiji su filmovi izuzetno hvaljeni radi vizualnog stila i bogatih detalja. Njegovi najpoznatiji filmovi uključuju; *Thelma i Louise* (1991), *Alien* (1979), *G.I. Jane* (1997), *Hannibal* (2001), *Gladiator* (2000), *Blade Runner* (1982) itd. (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. [Scott, Ridley - Hrvatska enciklopedija](#), 14.8.2024.)

3. Hrvatski film ceste

Film se pojavljuje na hrvatskom tlu, 8. listopada 1896. godine, svega deset mjeseci nakon prvih projekcija i razvoja novog medija pokretnih slika braće Lumière, čiji je kinematograf, izumljen 1895. godine, omogućio javno prikazivanje filmova. Prva projekcija živućih fotografija održala se u Zagrebu, u dvorani Hrvatskog kola u organizaciji zagrebačkih fotografa Rudolfa Mosingera i Lavoslava Breyera. Hrvatska kinematografija razvijala se sporo i isprekidano. Snimatelj braće Lumière, Alexandre Promio, 1898. godine snimao je manevre austro-ugarske mornarice u Puli i Šibeniku te su danas upravo one najstarije filmske snimke na tlu Hrvatske, danas sačuvane u pariškom arhivu Društva Lumière (Škrabalo 1998: 3-4).

Proizvodnja domaćih filmova je započela tek za vrijeme Prvog svjetskog rata, no nije se zadržala s obzirom da je rat otjerao kino repertoare te Hrvatska nije imala realne industrijske i financijske podloge za vlastitu filmsku proizvodnju. Prvo hrvatsko filmsko poduzeće, Croatia film k.d. osnovano je 1917. godine u vlasništvu Hamilkara Boškovića i Julia Bergmanna te je započeta proizvodnja filmova. U kinu Metropol u Zagrebu, 28. Kolovoza, prikazan je prvi hrvatski igrani film *Brcko u Zagrebu*, čiji je scenarij napisao Arnošt Grund u režiji Arsena Maasa (Škrabalo 1998).

U samom početku razvoja kinematografije nije se vodilo računa o žanrovima. Hrvatska produkcija bila je skromna, u socijalizmu se nije smjela isticati komercijalizacija, a društvo je tražilo kvalitetan film. Procvat komercijalnih filmova započinje 1960-ih godina. Ističe se važan kriterij, odnosno prodaja filmova u inozemstvo, a u tom slučaju najbolje su prolazili pulski pobjednici poput *H-8* (Nikola Tanhofer, 1958) i *Deveti krug* (France Štiglic, 1960). Kako se povećavao broj produkcijskih kuća, tako se povećavao i broj filmskih žanrova.

Kasne 60-e i 70-e godine predstavljale su poticajno razdoblje za dokumentariste u Hrvatskoj. Krenula je iz socijalizma, neslobode i ograničenja te se postepeno počela liberalizirati i otvarati kapitalističkom Zapadu. Osim toga, zemlja se suočila s velikom ekonomskom krizom, migracijama, nepismenošću i nezaposlenošću. Stanovnici iz ruralnih krajeva krenuli su migrirati prema zapadnoj Europi, najviše Njemačkoj. Takve društvene prilike otvorile su nove teme i mjesta za istraživanje tadašnjim filmašima. Kinematografija se prestrukturirala iz producentske u autorsku (Nenadić 2013).

Autorska kinematografija rodila se 1960-ih godina iz nezadovoljstva filmske zajednice u filmskoj industriji. Nastala je ideja da bi autori kao stvaratelji djela, odnosno filmova, trebali imati ključnu ulogu u svim aspektima donošenja odluka tijekom stvaranja filma. To je dovelo i do promjene sustava financiranja. Financijska kriza ubrzala je proces decentralizacije tako da dotacije nisu dodjeljivane različitim produkcijskim kućama već pojedinim projektima koje su autori prijavili na natječaje. Na taj način sami autori postajali su vlastiti producenti filmova (Škrabalo 1998: 10).

Novi zakon o filmu iz 1956. godine značajno je promijenio materijalni položaj kinematografije. Država više nije izravno financirala filmsku proizvodnju unutar proračuna, ali ju također nije prepustila nestabilnom tržištu. Pronađeno je srednje rješenje: dio prihoda od prikazivanja svih filmova, domaćih i stranih, obavezno je izdvajano u poseban fond za domaću proizvodnju. Pojedini filmovi su naknadno dobivali novac iz tog fonda, razmjerno broju gledatelja u kinodvoranama i prema rezultatima prodaje u inozemstvu. Pedesetih su godina hrvatski filmovi bili najinteresantniji u cijeloj jugoslavenskoj filmskoj proizvodnji (Škrabalo 1998: 10).

Neki jugoslavenski filmovi također su se isticali prkosnim odstupanjem od ustaljenih konvencija. U Hrvatskoj je središte poricanja konvencionalnog filma bilo u krugu zagrebačkih filmskih amatera, posebno na jedinstvenim festivalima. Najbliži izvor nadahnuća za stvaranje autorske kinematografije bila je Zagrebačka škola crtanog filma. Ciklus modernih igranih filmova koje je snimio Vatroslav Mimica važan je za cijeli koncept autorske kinematografije. Mimica se proslavio svojim filmom *Prometej s otoka Viševice* (1964.), koji se smatra prvim priznatim autorskim igranim filmom u Hrvatskoj (Škrabalo 1998: 11).

Među predstavnicima tog dokumentarnog vala našli su se Krsto Papić, Petar Krelja i Zoran Tadić. S entuzijazmom su otkrivali nove filmske autore i žanrove, ponajviše američke. Među ostalim, hvalili su djelo redatelja Alfreda Hitchcocka¹³, što im je donijelo nadimak hičkokovci. Američka filmska industrija prevladavala je u oblikovanju žanrovskih sustava i uvelike je utjecala na razvoj drugih kinematografija u svijetu. Tako je utjecala i na razvoj hrvatskog žanrovskog filma s obzirom da se većina filmoloških osvrta na žanrove fokusira na

¹³ Alfred Hitchcock, podrijetlom iz Engleske, američki je redatelj čiji filmovi odlikuju mračnim humorom i pesimističnim viđenjem ljudskog stanja. Neki od njegovih klasika uključuju; *Gospođa koja nestaje* (1938), *Rebecca* (1940), *Sjenka sumnje* (1943), *Vrtoglavica* (1958), *Psiho* (1950), *Ptice* (1963) i dr.

holivudske komercijalne filmove. Hrvatski se žanrovski film formirao 1950-ih godina u sklopu jugoslavenske kinematografije.

Hrvatski film je dao mali, ali kvalitetan doprinos žanru film ceste. Mnogi od tih filmova potvrđuju kontinuirani rast i poklapanje hrvatskog filma sa svjetskim filmskim tokovima. Već 1950-ih godina u hrvatskoj se režira *H-8* i *Vlak bez voznog reda*, koji svojim karakteristikama potvrđuju žanr film ceste, *Mondo Bobo* i *Sve džaba*, koji su pratili i val sporog film (eng. Slow cinema)¹⁴ i drugi koji pričaju lokalne priče o putevima, cestama i ljudima (Kino Tuškanac, [Kinoteka: Hrvatski film ceste- Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](http://kinotuskanac.hr)).

Pred kraj posljednjeg desetljeća Jugoslavije, kraj 1990-ih godina, u okviru tadašnjeg socijalističkog sustava, došlo je do izraženijeg povezivanja autorskog i žanrovskog filma. U tom kontekstu nastao je i hrvatski dugometražni film Petra Krelje, *Stela* (1990). Teško je klasificirati razliku i odrednice između filma ceste i filma putovanja jer i jedan i drugi žanr često korespondiraju sa drugim žanrovima (Čegir 2012:53), te vrlo često budu nazivani podžanrovima.

Filmovi putovanja bili su popularni u prvim desetljećima sedme umjetnosti, a mogu se smatrati dalekim nasljednicima pikarskih priča odjevenih u suvremeno ruho [...] S druge strane film ceste je žanr koji je društveno uvjetovan početkom razvoja automobilske industrije u SAD-u, pa je tako film ceste temeljno američkog izvorišta (Čegir 2012: 53).

Stoga zaključujemo da je film *Stela* teško definirati kao film ceste jer protagonisti putuju vlakom, autobusom ili pješice, no ako usporedimo film sa svjetskim smjernicama podžanra može se postaviti u skladan odnos za žanrom film ceste. U samom podžanru filma ceste protagonisti se identificiraju s prijevoznim sredstvima najčešće onima kojima mogu upravljati jer na taj način mogu upravljati svojom sudbinom (Čegir 2012: 53-61).

Forma i sadržaj žanrovskog filma međusobno su isprepleteni, oslanjaju se na društvene i psihološke čimbenike te oblikuju složenu interakciju između kulture, publike, filmova i filmskih stvaratelja (Čegir 2012 prema Grant 1986). Taj se princip jasno očituje u hrvatskom filmu ceste gdje društvene, ekonomske i političke odrednice igraju ključnu ulogu u oblikovanju priča i likova te reflektiraju specifične društvene kontekste i puteve.

¹⁴ Spori film je žanr umjetničkog filma kojeg karakterizira minimalistički stil, priroda, mali narativ i obično dugi kadrovi (IMDb.com, [Slow Cinema \(imdb.com\)](http://imdb.com), 2.7.2024.)

4. Analiza odabranih filmova

1.1. Nikola Tanhofer

Nikola Tanhofer (Zagreb 1926.- Zagreb 1998.) bio je hrvatski redatelj i snimatelj. Živio je u Zagrebu, gdje je i studirao povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu. Od 1943. godine bavio se filmom i fotografijom.

Slika 1 Nikola Tanhofer

Izvor: Nacional.hr. Pristupljeno 3.7.2024. s [Nikola Tanhofer – filmaš i umjetnik ispred svog vremena | NACIONAL.HR | News portal najutjecajnijeg političkog tjednika](#)

Kao direktor fotografije debitirao je u filmu Branka Marjanovića *Zastava* (1949.). Osnovao je studij snimanja na Akademiji kazališne i filmske umjetnosti 1969. godine, što je danas je Akademija dramske umjetnosti. Nagradu *Vladimir Nazor*¹⁵ za životno djelo osvojio je 1985. godine. Od njegovog umjetničkog stvaralaštva ističe se njegov rad u filmovima; *Zastava* (1949), *Ciguli Miguli* (1952), *Opsada* (1956), *Plavi 9* (1950) i *Sinji Galeb* (1953). Sam je počeo režirati svoja djela 1950-ih godina poput, *Nije bilo uzalud* (1957) i *H-8* (1958), ratni triler *Dvostruki obruč* (1963), *Sreća dolazi u devet* (1961) i drugi (Polimac 2016).

¹⁵ Nagradu Vladimir Nazor dodjeljuje Republika Hrvatska za najbolja umjetnička ostvarenja na području književnosti, glazbe, filma, likovnih i primjenjenih umjetnosti, kazališne umjetnosti, arhitekture i urbanizma na području Republike Hrvatske (Ministarstvo kulture i medija, [Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske - Nagrada Vladimir Nazor \(gov.hr\)](#), 29.6.2024.).

1.1.1. H-8

H-8 je neupitni klasik hrvatskog i jugoslavenskog filma u režiji Nikole Tanhofera nastao 1958. godine u produkciji *Jadran filma*¹⁶. Tragični film je inspiriran istinitom pričom i stvarnom nesrećom na autocesti Zagreb-Beograd. U pitanju je obična dvotračna cesta, na kojoj su se sudarili kamion i putnički autobus. Kroz uvod u trajanju od 10-ak minuta prepričan je izvještaj o nesreći. Udar je skrivio osobni automobil nepoznatih registracija, koji je odmah tragom nestao i nikad nije pronađen, a upamtili su mu samo početne znakove registracijske tablice- H-8, što je uvodno i naslov filma. U glavnim ulogama pronašli su se tada ponajbolji glumci: Antun Vrdoljak, Boris Buzančić, Đurđa Ivezić, Vanja Drach, Mira Nikolić, Marijan Lovrić, Mia Oremović, Stane Sever, Pero Kvirgić i Marija Kohn. Scenarij filma su napisali Zvonimir Berković, hrvatski filmski redatelj, scenarist i publicist te diplomat Kazališne Akademije i Tomislav Butorac, hrvatski novinar. Zvonimir Berković osim što je studirao na Kazališnoj Akademiji, studirao je i violinu na Muzičkoj Akademiji, te se pretpostavlja da je iz tog aspekta, odnosno te njegove „sfere“ stigao u film i lik Alme i njen dijalog o fugi. Tomislav Butorac je poznati novinar i jedan od osnivača Večernjeg lista, stoga je lako moguće da su se zbog toga u filmu našla dva novinara i Vodopijin tekst o brizi koju bi novine trebale posvetiti „običnim“ ljudima (Peterlić 2012: 155). Zvonimir Berković osvojio je Zlatnu Arenu u Puli za scenarij filma *H-8* (Polimac 2016: 228).

Iako je u samom početku filma razvijena emocija i dramatičnost, zahvaljujući brzini govora pripovjedača i brzom popratnoj glazbi, scenarist Berković svojom genijalnom dosjetkom nije do završetka filma otkrio tko će poginuti. Na taj način Tanhofer i Berković vješto održavaju napetost i neizvjesnost do samoga kraja. Zbog toga je *H-8* rijedak primjer hrvatskog filma koji postaje superiorniji nekom zapadnoeuropskom (Polimac 2016).

¹⁶ Jadran film je hrvatsko filmsko poduzeće osnovano 1946. godine kao nacionalni filmski proizvodni studio. Na početku je poduzeće vodilo kratkometražne i dokumentarne filmove, no uskoro je postalo vodeći proizvođač dugometražnih igranih filmova u Hrvatskoj (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. [Jadran film - Hrvatska enciklopedija](#), 29.6.2024.). U drugoj polovici 1950-ih godina bilo je najjače filmsko poduzeće, sa 4 pobjede na pulskom festivalu, dvije nominacije za Oscara i jedan Zlatni Globus (Polimac 2016: 315).

Slika 2 *H-8*, Nikola Tanhofer, 1958.

Izvor: Kino Tuškanac. Pristupljeno 15.5.2024. s [H-8 - H-8- Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](http://H-8-H-8-Kino-Tuškanac(kinotuskanac.hr))

Prema Jurici Pavičiću (2017: 65) začuđujući efekt i neizvjesnost proizlazi upravo iz njihove odluke da se slijed nesreće prikaže u prvih 10-ak minuta uvodnog djela filma dok dvojica naratora informiraju gledatelje o samom događaju.

Poslije tog uvodnog djela, radnja se vraća nekoliko sati unatrag te nas upoznaje sa likovima. Kroz radnju filma, koja nas vodi vremenskim okvirom sve do trenutka nesreće, upoznajemo se sa putnicima kamiona i putničkog autobusa, te se fokus stavlja na stvarne ljude, svakodnevne situacije i iskustva takozvanih „malih ljudi“. Ovaj koncept teži prikazu stvarnog iskustva i društvenih odnosa, bez romantiziranja ili demoniziranja socijalističkog sustava. Glumci su utjelovili male, obične i stvarne ljude, liječnike, novinare, vozače, majke, očeve, djecu itd. Prikazane su stvarne emocije kroz različite romanse, konflikte i rasprave. Na taj su način scenaristi i redatelj poslali poruku kako ljudski život nije vijest i ne može se prepričati u 10-ak minuta.

Film obilježavaju elementi realizma koji se očituju i u realnom prikazu ljudi u tipičnim svakodnevnim aktivnostima, kao što je vožnja autobusom. Likovi putuju iz osobnih razloga, a neki iz poslovnih poput novinara, vozača, službenika. Jedini lik koji zapravo ima bijeg kao razlog je doktor koji želi sakriti sina od vijesti koje pišu o njemu. Svi ostali putuju iz nekih svojih razloga što zapravo čini situaciju uobičajenom. Stoga, završetak ovog filma ne označava kraj ili razrješenje nekog problema već samo dio života koji završava jednim trenutkom.

Osim uvodnog dijela koji stvara napetost, neizvjesnost pojačava scena u kojoj, nakon što autobus krene, narator iznosi ključnu tvrdnju da će život izgubiti putnici na sjedalima 2, 3, 4 i 5 te vozač. Promjene sjedala i mjesta među putnicima u autobusu „eskalirat“ će pri završetku filma. Samo par minuta prije nesreće sva obilježena mjesta nađu se prazna, a u 89-oj minuti javlja se narator koji govori da je te minute došlo do nesreće tri života bila bi sačuvana. Tada to postaje neizvjesna igra sudbine.

Nekoliko minuta prije same nesreće sa zvučnika počinje se emitirati pjesma *Sretan put* u interpretaciji Gabi Novak¹⁷. Sama interpretacija pjesme savršeno se uklapa u ugođaj prizora. Tada je to već drugi put da se začula pjesma, prvi put u trenutku polaska autobusa kao jedan zloslutni signal, te drugi put pred kraj kao još zloslutniji (Peterlić 2012: 184).

Prema Peterliću (2012: 185) u filmu postoje dvije razine očekivanja; prva se odnosi na sudar, okolnosti koje su u svezi s njim te nepoznate žrtve sve do samoga kraja. Druga razina se odnosi na gledateljevo nagađanje, prognoziranje i pogađanje što će se dogoditi te tako i gledatelj postaje sudionik događaja.

H-8... je film koji za pravo kudikamo dublje propituje filozofske temelje titoističkog društva. Jer, Tanhoferov i Berkovićev film poput đavoljeg odvjetnika testira marksistički historijski materijalizam i njegovu samouvjerenu vjeru da može predvidjeti, ukrotiti, kontrolirati osobnu i kolektivnu povijest. H-8... izlaže tu vjeru kušnji, prikazujući kroz slijepu igru permutacije i slučaja moć nepredvidive, hirovite, iracionalne sudbine. (Pavičić 2017: 79).

H-8 je u Puli osvojio sve najvažnije nagrade: *Zlatna Arena*¹⁸ za najbolji film, najbolju režiju i scenarij, nagrade za epizodne uloge koje su se dodijelile Miji Oremović i Antunu Vrdoljaku, te po prvi put dodjeljivana nagrada gledateljstva *Jelen*¹⁹. Film je dobio izvrsne komentare i u inozemstvu, s obzirom da je talijanski kritičar Lino Del Fra u ugledom časopisu *Bianco e nero* pisao o filmu s velikim poštovanjem, a u *Vjesniku* koscenarist Butorac izjavio da se u Puli

¹⁷ Gabi Novak je hrvatska pjevačica koja je snimila vokalizaciju u nekoliko animiranih filmova poput pjesme *Monotonija* u filmu *Inspektor se vratio kući* (1959), Vatroslava Mimice. Među prvim snimljenim pjesmama bila je upravo *Sretan put* iz filma *H-8* Nikole Tanhofera (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. [Novak, Gabi - Hrvatska enciklopedija](#), 2.7.2024.)

¹⁸ Pulski filmski festival je godišnji natjecateljski festival na kojem se prikazuju hrvatski dugometražni filmovi, a od 1954. godine se održava u Puli. Festival od svoje prve natjecateljske godine dodjeljuje kao glavnu nagradu Zlatnu Arenu za različite kategorije od režije, uloga, scenarija, kamere, glazbe, kostimografije, montaže, scenografije, tona, maske itd. (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. [Pulski filmski festival - Hrvatska enciklopedija](#), 2.7.2024.)

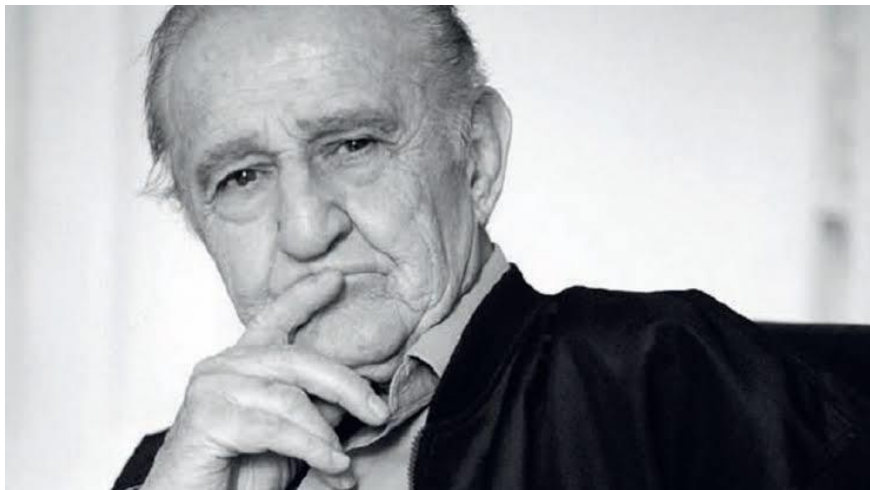
¹⁹ Nagrada gledateljstva, odnosno publike, *Jelen* uvedena je 1958. godine na Pulskom filmskom festivalu (Istrapedia, [Pulski filmski festival - Istrapedia](#), 2.7.2024.)

priča kako je *H-8.* prvi jugoslavenski film kojega je kupila neka zapadna zemlja (Francuska) (Peterlić 2012:155).

1.2. Veljko Bulajić

Veljko Bulajić rođen je u mjestu Vilusi 1928. godine. Radio je na kulturnom odjelu Doma JNA u Zagrebu 1947. godine, gdje je zajedno sa grupom vojnih umjetnika, slikara, kipara, redatelja, muzičara i glumaca osnovao filmski klub gdje su se, po prvi put nakon rata, prikazivali američki i europski filmovi (Veljko Bulajić, [Biografija – Veljko Bulajic \(veljko-bulajic-film.from.hr\)](#)).

Slika 3 Veljko Bulajić

Izvor: N1 BiH. Pristupljeno 3.7.2024. s [Uz njegove filmove su odrastale generacije: Preminuo slavni jugoslovenski režiser Veljko Bulajić - N1 \(n1info.ba\)](#)

Privučen filmom prijavio se na filmski tečaj u Jadran filmu, asistirao Vatroslavu Mimici u igranom filmu *U oluji* (1952), a već je svojim prvim filmom *Vlak bez voznog reda* (1959) postigao veliki uspjeh i definirao svoj stil. Svojim je filmom i prikazom velike migracije stanovnika jednog sela iz Dalmatinske zagore, osvojio nagradu za najbolji film i scenarij na festivalu igranog filma u Puli. Od ostalih djela i filmova ističu se *Uzavreli grad* (1961), *Obećana zemlja* (1986), *Čovjek koga treba ubiti* (1979), ratne drame o svjetskom ratu *Kozara* (1962) i *Bitka na Neretvi* (1969), koji se smatra produkcijskim vrhuncem, a ujedno i najskupljim projektom u povijesti jugoslavenske kinematografije (Polimac 2016: 230). Tijekom svoje duge karijere Bulajić je postao istoznačnica za jugoslavenski film, a tu slavu donijeli su mu upravo ratni, partizanski filmovi. Partizanski film bio je najuspješniji,

najkomercijalniji, najreprezentativniji i jedini autohtoni žanr jugoslavenske kinematografije (Pavičić 2017: 100). Velike partizanske epopeje nastaju kao podžanr nakon velikog uspjeha Bulajića u filmu *Kozare* (1962), zbog velike gledanosti i inozemnih nagrada (Pavičić 2017: 101).

1.2.1. Vlak bez voznog reda

Prvi film Veljka Bulajića *Vlak bez voznog reda* (1959), predstavlja epsku evokaciju poratne kolonizacije, kada su čitava sela preseljavana s posnog dinarskog krša u plodne panonske ravnice. Ovaj film postao je prekretnica u hrvatskoj, ali i jugoslavenskoj kinematografiji. Bulajić nije pokušavao sakriti utjecaj klasičnog američkog epskog vesterna niti prepoznatljive rezonance talijanskog neorealizma (Škrabalo 1998: 10).

Vlak bez voznog reda snimljen je 1959. godine u produkciji Jadran filma, pod režijom Veljka Bulajića. Iako su postojale glasine kako se Bulajić ne snalazi na setu snimanja filma, Bulajić je uz pomoć Ive Brauta, Stjepana Petrovića i Elia Petria²⁰ pripremio scenarij po talijanskom modelu, sa utvrđenom glumačkom ekipom. Po svome konceptu film podsjeća na *Cestu dugu godinu dana*²¹ (1958), no Bulajićev se scenarij doima itekako stvarnim. U glavnim ulogama seljaci iz Dalmatinske Zagore migriraju prema Vojvodini kao obećanoj zemlji gdje ih čeka plodna zemlja i veliki posjedi.

Vlak bez voznog reda ostao je zasjenjen povijesnim epopejama, iako je u svoje vrijeme bio kritički vrlo uspješan i nagrađivan u inozemstvu. Veljko Bulajić se s ovim filmom izdvaja kao neočekivana iznimka s obzirom da *Vlak bez voznog reda* u središte pažnje stavlja sudbinu žena. I *Vlak bez voznog reda* i *Uzavreli grad* bave se ključnom temom jugoslavenskih žena u vrtlogu modernizacije (Pavičić 2017: 103).

²⁰ Elio Petri je talijanski redatelj (Rim, 1929.- Rim, 1982.), koji je diplomirao književnost i bavio se filmskom kritikom. Počinje režirati 1952. godine dokumentarne filmove. U svom prvom cjelovečernjem igranom filmu *Ubojica* (1961) koristi žanrovske obrasce kriminalističkog filma, dok se filmom *Odbrojeni dani* (1962) bavi egzistencijalističkom problematikom. Drugi važniji filmovi su *Svakom svoje* (1967), *Istraga nad besprijetkornim građaninom* (1970), *Radnička klasa ide u raj* (1972) i *Todo Modo* (1976) (Filmski leksikon, [Petri, Elio - Filmski leksikon \(lzmk.hr\)](http://www.lzmk.hr), pristupljeno 26.8.2024.)

²¹ Film *Vlak bez voznog reda* sličan je filmu *Cesta duga godinu dana* Guisepea De Santisa, po svom žanrovskom konceptu i tematskom pristupu. Oba filma pripadaju žanru epske socijalne melodrame u kojima se kroz osobne priče prikazuju širi društveni procesi, problematika i kolektivna iskustva. Ključna poveznica je što je uloga koscenarista u oba filma pripala Eliu Petriu, što je dodatno utjecalo na sličnost pripovijedanja i strukturi scenarija.

Slika 4 *Vlak bez voznog reda*, Veljko Bulajić, 1959.

Izvor: Kino Tuškanac. Pristupljeno 3.7.2024. s [Vlak bez voznog reda - Train Without a Timetable- Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](https://www.kinotuskanac.hr/vlak-bez-voznog-reda-train-without-a-timetable)

Početakom 1950-ih godina Bulajić se prijavljuje na natječaj Ministarstva kulture i dobiva stipendiju za studij u rimskoj filmskoj školi *Centro sperimentale di cinema* te seli u Rim. Po povratku u Jugoslaviju počinje tražiti ideju za svoj prvi dugometražni film. Za temu kolonista²² zainteresirala ga je njegova majka koja je prema njegovim riječima vidjela na sarajevskom kolodvoru vlak pun hercegovačkih kolonista koji su putovali u Slavoniju i Baranju (Pavičić 2017: 103). Nakon što su njegovu ideju za film odbacili, Bulajić se sam počeo baviti istraživanjima za film. Uz pomoć novinara i pisca Stjepana Perovića posvetio se opsežnom istraživačkom radu. Istraživanje je podrazumijevalo intervjuiranje kolonista diljem Baranje, Šibensko-kninske županije, i kad se istraživanje pokazalo uspješnim odlučio je da će takav pristup postati njegova uobičajena praksa te je oformio svoj istraživački scenarijski tim (Pavičić 2017: 104).

U filmu *Vlak bez voznog reda* glavni junak je masa odnosno mnoštvo kao lik, a ta se masa kreće u kolektivu kroz poglavlja. Tako glavni lik postaje narod koji kreće u herojski pothvat.

²² Kolonisti su bile grupe ljudi, najčešće siromašne, koje su nakon Drugog svjetskog rata preseljavane iz ruralnih, često brdskih i nerazvijenih područja u druge dijelove tadašnje Jugoslavije, poput Slavonije, Vojvodine i Baranje. Ova preseljenja su bila dio organiziranih državnih politika agrarne reforme i kolonizacije. Veljko Bulajić je za temu kolonista inspiraciju dobio od svoje majke. Taj prizor snažno je utjecao na njega te ga potaknuo da se bavi tom temom u svom filmu *Vlak bez voznog reda*.

Na prijelazu između 50-ih i 60-ih godina odvijalo se nekoliko procesa. Proizvodnja filmova, financirana preko saveznog fonda, postala je manje ovisna o izravnom državnom nadzoru u pogledu ideologije. Stoga film nije pružao veće razloge za političke intervencije, kojih je inače bilo manje, jer je atmosfera postala liberalnija i tolerantnija. S druge strane, narasla je samosvijest filma kao integralnog dijela kulture. Nije se više radilo o početničkim lutanjima, već se razvila kritička misao u cijelom nizu časopisa i novina u raznim centrima. Jugoslavenski filmovi, uključujući i hrvatske, postali su cijenjeni i rado pozivani gosti na festivalima (Škrabalo 1998: 10). Stoga je film izostavio politički aspekt te su se teme, poput kuća koje se koloniziraju, za koje ne znamo čije su, ili kolonizacija lokalnih identiteta i održivog ruralnog razvoja, ignorirale.

Modernizacija je izrazito zanimala Bulajića te je tako ubacio aspekt modernoga u film, to vidimo u modernizaciji rodnih i obiteljskih uloga i u sudbini žena koja je stavljena u fokus. Modernizacija za Bulajića je potpuna, obuhvaća sve aspekte života zajednice, društvenih i obiteljskih odnosa te u jednoj mjeri Bulajićeve filmovi govore o tome kako je nastao svijet u kojem i dan danas još živimo (Pavičić 2017: 117). Dok s druge strane, Bulajić razvija dramski efekt kroz ljubavnu priču likova, osobni razvoj pojedinih likova, koje prati, napušta i ponovno im se vraća.

Bulajić je izvrsno iskoristio svjetsku popularnost tadašnjeg neorealizma te je njegov debitantski film *Vlak bez voznog reda* igrao među glavnom konkurencijom kao prvi hrvatski film na filmskom festivalu u Cannesu.

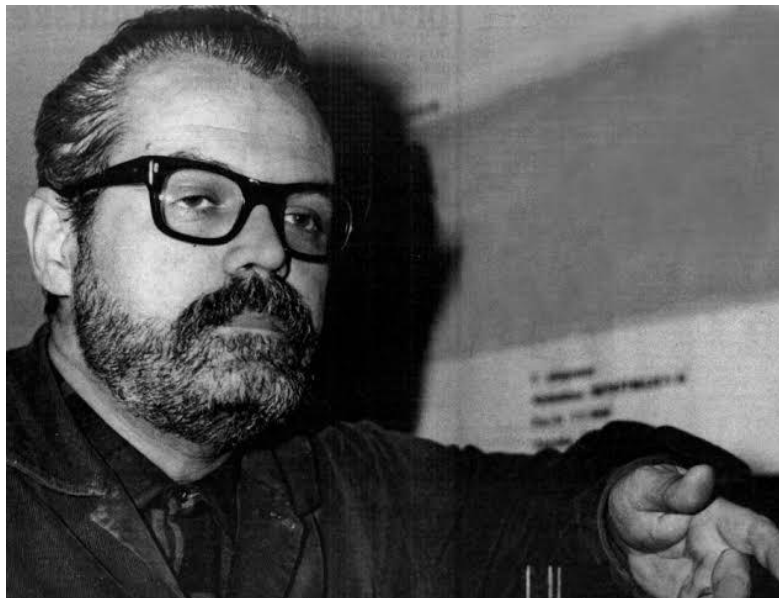
Film je osvojio nekoliko većih nagrada. Na Pulskom filmskom festivalu u Puli osvojio je nagradu za najbolji film, scenarij i sporednu mušku ulogu, nagradu žirija jugoslavenske filmske kritike te nagradu publike *Jelen* (Kino Tuškanac, [Vlak bez voznog reda - Train Without a Timetable- Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](http://www.kinotuskanac.hr)).

1.3. Vatroslav Mimica

Vatroslav Mimica (Omiš, 1923.- Zagreb, 2020.) bio je hrvatski scenarist i jedan od najvažnijih jugoslavenskih redatelja. Najprije je studirao medicinu na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, a zatim se 1943. godine pridružio partizanskom pokretu, potom književnosti i filmskoj kritici. Nakon rata povremeno je pisao o filmu, postao je urednik u časopisu *Izvor*, a sa nepunih 27 godina postao glavni direktor Jadran filma. Zaslužan je za ideju da filmaši postanu slobodnjaci i cijeli koncept autorske kinematografije. Proslavio se s nekoliko važnijih

filmova melodrama *U oluji* (1953), komedija *Jubilej gospodina Ikla* (1955), ali i u animiranim filmovima te osjećajem za modernizam koji mu je osigurao međunarodnu reputaciju zahvaljujući filmovima *Samac* (1958), *Inspektor se vratio kući* (1959) i *Mala kronika* (1962).

Slika 5 Vatroslav Mimica

Izvor: Nacional.hr. Pristupljeno 9.7.2024. s [Vatroslav Mimica – studirao je medicinu, bio u partizanima, a onda otkrio svijet filma | NACIONAL.HR | News portal najutjecajnijeg političkog tjednika](#)

Za Talijane je režirao dotad svoj najbolji rad koji je postao povijesni spektakl *Tvrđava Samograd* ili *Solimano il conquistatore* (1961) kod nas prikazivan pod nazivom *Sulejman Veličanstveni*. Njegov povratak domaćoj filmografiji sa filmom *Prometej s otoka Viševice* (1964), bio je puno značajniji te je film proglašen prijelomnim ostvarenjem. Osvojio je brojne nagrade i ostvarenja svojim filmovima *Prometej s otoka Viševice* (1965., Velika Zlatna Arena i Srebrna Arena za režiju), *Ponedjeljak ili utorak* (1966., Velika Zlatna Arena i Zlatna Arena za režiju), *Kaja, ubit ću te* (1967.) te *Događaj* (1969., Velika Srebrna Arena i Srebrna Arena za režiju) (Filmska enciklopedija (1986-90), mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, [MIMICA, Vatroslav - Filmska enciklopedija \(lzmk.hr\)](#))

Filmom *Događaj* (1969) vraća se klasičnoj naraciji i to je danas jedan od najznačajnijih filmova Vatroslava Mimice i važan dio hrvatske kinematografije.

1.3.1. Događaj

Film *Događaj* posljednji je značajni film Vatroslava Mimice ili posljednji u nizu značajnih ostvarenja. Film je, nadahnut pričom A. P. Čehova²³, nastao u produkciji Jadran filma i režiji Vatroslava Mimice 1969. godine, označio povratak redatelja klasičnom narativnom filmu. Prvu verziju scenarija za film *Mimica* je dobio od Željka Senečića koja mu se toliko svidjela da je počeo raditi na njemu uz pomoć Senečića²⁴ i Krune Quiena²⁵.

Čehovljeva novela *Događaj* počinje tako da kočijaš vozi njega kao autora i kaže: "Evo, vidiš, gospodine, tamo dolje u jarku vidi se ona kuća. Sad je napuštena, a u njoj se zbio događaj." I sad on njemu na naivistički način priča osnovu, srž same priče oko zločina i kazne u filmu *Događaj*. To vam je ključ kako sam radeći *Događaj* imao distancu prema priči, što sam prije spominjao. Nisam više trčao za scenarijem, nego sam ga kontrolirao. (Radić 2000: 27).

Film *Događaj* tematski je usmjeren na motiv smrti koji se postupno razvija kroz cijelu priču. Smrt se u filmu sve više naglašava kako radnja napreduje, da bi u završnoj sceni serije ubojstva postala vizualno dominantna. Ta scena jasno prikazuje koliko je smrt centralna u priči, ne samo kroz ono što se događa, već i kroz način na koji je prikazana na ekranu. Mimičeva triler drama jednostavnom fabulom prati likove djeda i unuka koji su se zaputili na sajam prodati konja, kad nailaze na razbojnike koji ih pokušavaju orobiti.

Za razliku od toga, kad sam radio *Događaj*, scenarij sam tretirao kao jedan od elemenata kojima gradim film kao cjelinu. Bio sam izvan te kupole. Evo sad, nedavno, kad sam bio u Francuskoj, u Amiensu, mnogi su taj film nazivali modernističkim. Ja to nisam tako nikad osjećao. Umjetnički proces je čudna, neobična kombinacija intuicije i logične kontrole. Pravi omjer, prava ravnoteža jednoga i drugoga teško se može opisati, teško se može ispričati o

²³ Anton P. Čehov bio je ruski književnik, novelist i pisac. Književnim radom počeo se baviti pišući humoreske pod pseudonimom Antoša Čehonte. Za svoga života objavio je zbirku novela *Šarene priče* (1886.) i *Pripovijesti* (1888.), dramska djela poput *Ivanov*, *Galeb*, *Ujak Vanja*, *Tri sestre* itd. (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. [Čehov, Anton Pavlovič - Hrvatska enciklopedija](#), pristupljeno 9.7.2024.).

²⁴ Željko Senečić bio je diplomirani hrvatski slikar, filmski scenograf i redatelj iz Zagreba. Najpoznatiji filmovi koje je režirao su: *Pont Neuf* (1997), *Zavaravanje* (1998) i *Dubrovački suton* (1999). Ostali značajniji filmovi u kojima je sudjelovao kao scenograf su: *Prometej s otoka Viševice* (1965) i *Događaj* (1969) V. Mimice, *Breza* (1967) A. Babaje, *Četvrti suputnik* (1967) B. Bauera, *Imam 2 mame i 2 tate* (1968), *Tko pjeva zlo ne misli* (1970), *Ljubica* (1978) i *Vila Orhideja* (1988) K. Golika, *Kad čuješ zvona* (1969) A. Vrdoljaka, *Kuća* (1975) B. Žižića. Dobio je Nagradu Vladimir Nator za životno djelo (1995) (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. [Senečić, Željko - Hrvatska enciklopedija](#), 26.8.2024.).

²⁵ Kruno Quien bio je hrvatski književnik i scenarist koji je diplomirao jugoslavistiku i talijanistiku u Zagrebu. Radio je kao profesor, filmski dramaturg i scenarist (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. [Quien, Kruno - Hrvatska enciklopedija](#), 26.8.2024.).

čemu se radi. Ali ako film nema emocija i intuicije, ne štima. A opet, ako je previše kontroliran i previše konstruiran, onda to nije u redu na drugi način. (Radić 2000: 27).

Film je izvrsno režiran od samog početka. Prožet je motivom smrti koji se od samoga početka postepeno širi kako bi na završetku u posljednjoj sceni smrt postala dominantna. Morbidna intonacija osjeti se od samog početka i uvodne špice²⁶ koja crvenim slovima nagoviješta krvavi rasplet priče, u kojem četiri lika umiru. Mračnu atmosferu dočaravaju i glazbeni efekti koji podsjećaju na udaranje cijevi i zvukove čegrtaljki nakon čega slijede kadrovi magle, šumskog krajolika i drveća uz pozadinsko zavijanje vukova.

Prva ljudska figura koja se pojavi u kadru je Djed, čiji lik je utjelovio Pavle Vuisić, koji nekoliko puta gleda u daljinu nakon čega krupni plan njegovog lica iskazuje zabrinutost dok kadrovi šume upućuju na opasnost. Ponavljanje tih kadrova pruža osjećaj skrivene prijetnje i time završava uvodni dio, koji traje skoro pola minute, totalom šume u magli uz glasanje vukova.

Ne bih rekao da mi je jedan film najdraži, ali recimo da mi se dva nekako izdvajaju. Jedan je Događaj, s tim osjećajem zemlje i Panonije. Ja sam inače Dalmatinac, ali sam strahovito zavolio tu sjevernu, sjeverozapadnu Hrvatsku, još u mladosti. Kao gradsko dijete, partizaniju sam doživio u prvom redu kroz šumu, kao šumu, kao doživljaj šume, kao doživljaj prirode. Znae, kad vam kolona negdje maršira po noći pa se ujutro, kad počne svitati, oko grmlja vuku one maglice i počne prvi izlazak sunca, to su vilinska kola koja plešu oko vas. Dakle, šumu sam obožavao. Film Događaj možda najviše nosi taj doživljaj ljepote i zloće šume. (Radić 2000: 27).

²⁶ Špica predstavlja uvodni ili završni dio filma

Slika 6 *Događaj*, Vatroslav Mimica, 1969.

Izvor: Kino Tuškanac. Pristupljeno 9.7.2024. s [Događaj - Događaj- Kino Tuškanac \(kino.tuskanac.hr\)](http://kino.tuskanac.hr)

Vatroslav Mimica nastavio je istraživati temu iracionalnog zla, kako je učinio i u filmu *Kaja, ubit ću te!*, te ubacio elemente bizarnosti. Ovaj se film može opisati kao triler-drama s elementima horora. No, poetsko određenje filma, koji je ujedno i film ceste, leži u njegovom naturalizmu, jer film prati likove djeda i unuka koji pješače na sajam u svrhu prodaje konja. Time se fabula formira oko putovanja koje uključuje putovanje na sajam, povratak sa sajma, napad u šumi, unukovo samostalno putovanje, zblivanje u kolibi, unukov bijeg iz kolibe.

U konačnici, film *Događaj* predstavlja morbidni svijet u kojem Mimica daje svoj stav o tome kako dobro može pobijediti zlo, no postoje posljedice te se jedino možemo nadati boljem. *Događaj* se ističe kao jedan od najposebnijih filmova hrvatske kinematografije (Radić 2000: 46). Nakon njega i drugi hrvatski filmovi istraživat će horore i socijalne trilere, ali ni jedan neće dotaknuti intrigantne motive poput odnosa dječaka i djevojčice, ubojstva djeteta sa sjekiro, psihotične karakterizacije likova, erotskog trokuta, ambijentalnih elemenata i dr. Unatoč tome što kvaliteta samog filma nije vrhunska, niti jedan kasniji hrvatski film neće mu se ni približiti, kao što mu ni jedan film prije njega nije bio jednak (Radić 2000: 46).

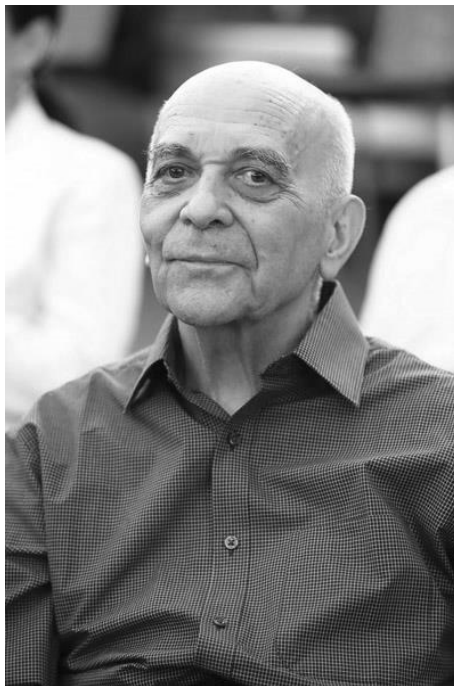
1.4. Petar Krelja

Petar Krelja je filmski redatelj, scenarist i kritičar te autor brojnih radijskih i tv emisija poput *Filmski mozaik*, *U prvom planu: film*, *Licem u lice*. Studirao je i diplomirao komparativnu

književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, nakon čega se zaposlio i radio do umirovljenja na Radio Zagrebu, što je danas prvi program Hrvatskog radija, kao filmski kritičar, nakon čega je postao i filmski urednik.

Njegovi najpoznatiji filmovi koje je režirao su *Godišnja doba* (1979), *Vlakom prema jugu* (1981), *Stela* (1990) i *Ispod crte* (2003) (Kino Tuškanac, [Petar Krelja - Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](#)).

Slika 7 Petar Krelja

Izvor: Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristupljeno 11.7.2024. s [Krelja, Petar - Hrvatska enciklopedija](#)

Petar Krelja rođen je u Štipu u Makedoniji, ali se danas smatra jednim od vodećih hrvatskih dokumentarista i uglednih filmskih kritičara iz generacije takozvanih hičkovovaca. Tijekom 1970-ih godina profilirao se kao autor emotivno angažiranih dokumentarnih filmova o društvenim autsajderima, poput *Povratka* (1975) i *Prihvatne stanice* (1977). Istaknuo se i kroz filmove koji tematiziraju društveno-psihološke fenomene, te društveno-kritičke poput *Ponude pod broj..* (1969) i *Recital* (1972) (Hrvatski filmski savez, Produkcija-Autori, [HFS | Hrvatski filmski savez | Produkcija - Autori | Petar Krelja](#)).

U 1990-ima, u ratnim godinama i suočen s ratnim posljedicama, autor se bavio temama ratnih prognanika i stradalih. Filmovi iz tog perioda uključuju *Zoran Šipuš i njegova Jasna* (1992) i *Suzanin osmijeh* (1993).

Njegov treći dugometražni film *Stela*, nastao na izmaku posljednjeg desetljeća Jugoslavije, teže se definira kao film ceste, no uspoređen sa svjetskim smjericama podžanra filma ceste može se postaviti u sukladan odnos sa žanrom.

1.4.1. Stela

Film *Stela* je treći dugometražni film Petra Krelje iz 1990. godine u produkciji *Urania filma*²⁷ i *Avala filma*²⁸. Glavne uloge utjelovili su Anja Šovagović Despot (Stela Lončar), Žarko Laušević (Mato Erceg), Mira Furlan (Lucija), Miodrag Krivokapić (Mijo Lončar, Stelin otac), Davor Janjić (Zic), Ivo Gregurević (Tomo Lončar), Vanja Matujec (Ivanka), Zijad Gračić (Edo), Ivan Goran Vitez (Luka), Zlatko Vitez (Inspektor).

U kontekstu razdoblja u kojem je nastao film *Stela* podtekst priče je odnos raslojene obitelji, Steline obitelji. Nedostatak očinske uloge, protagonist odmetnik, koji je egzistencijalno određen nefunkcionalnim, bježi u nadi traženja oca. Zanemarena i socijalno ne prilagođena djeca bili su čest motiv u filmovima Petra Krelje. Velik broj tih filmova vrti se oko Prihvatne stanice. Film *Stela* po tome sadržajno dosta podsjeća na remek djelo Krelje *Povratak* u kojem se prati priča socijalnog radnika koji pokušava udomiti djevojčicu iz Prihvatne stanice.

Petar Krelja je u film *Stela* unio element kriminalistike, socijalne drame i melodrame prateći sudbinu Stele Lončar. Očinska apstinencija u filmu odnosi se na autoritativna oca, njegov nesklad s društvenim institucijama zbog čega biva i zatvoren, a za vrijeme njegovog pritvora Stelina majka smrtno strada te tada počinje Stelino delikventno ponašanje. Majčino odsustvo predstavlja disfunkcionalnost obitelji, ukidanje tradicionalnog nasljeđa zbog čega i sama Stela ne može uspostaviti vrijednosni sustav pa neprestano ulazi u probleme od maloljetničke delikvencije, problematičnog odnosa sa ocem, neprimjerene veze sa mladićem sličnog socijalnog života te simbolom same egzistencijalne drame (Čegir 2012).

²⁷ Urania film je hrvatska produkcijska kuća koja je producirala filmove poput *Priča iz Hrvatske* (1991.), *Život sa stricem* (1988.), *Hamburg Altona* (1989.), *Stela* (1990.) i *Luka* (1992.) (Baza HR kinematografije, [Baza HR kinematografije \(hrfilm.hr\)](http://hrfilm.hr) pristupljeno 11.7.2024.)

²⁸ Avala Film je poduzeće osnovano 1946. godine u Beogradu kao ustanova za proizvodnju filmova. Prvi film u produkciji Avala film bio je prvi igrani film nove Jugoslavije *Slavica* (1947.). Produkcijska kuća Avala film producirala je preko 200 kratkih filmova i 150 dugometražnih filmova uključujući film Petra Krelje *Stela* (1990.) (Filmska enciklopedija, mrežno izdanje. [AVALA FILM - Filmska enciklopedija \(lzmk.hr\)](http://www.filmskaenciklopedija.hr), 11.7.2024.

Kako i Jason Wood (2007.) navodi propitivanje vlastitog identiteta i suprotstavljanje društvenim strukturama proizlazi iz vlastitog nezadovoljstva, a u filmu ceste putovanje protagonista simbolizira potragu za bijegom od tog nezadovoljstva, međutim kraj rijetko donosi mir ili ostvarenje traženog cilja.

Slično je stradanje i u filmu *Stela*, gdje je društvena hijerarhija znatno izraženija pa kad se centar za socijalnu skrb pokaže izrazito neučinkovitim u rješavanju svojih zadataka središnji likovi preuzimaju previše individualnih doseg. Predstavnicima tih institucija prikazuju se kao potpuno udaljeni od pojedinaca, s fokusom na održavanje društvenog poretka bez previše razumijevanja za sudbine „odbačenih“. Ravnateljica centra koliko god nastoji aristokratski upravljati vidljivo je pasivno djelovanje djelatnika poput Edija ili Đure, što rezultira neučinkovitošću (Čegir 2012: 57).

U kontekstu filma ceste, film prati putovanje glavnih likova prema Cresu u dom za maloljetnike, u ravnateljčinom nastojanju da se riješi Stele i problema koje joj stvaraju njen otac i stric. Kroz film vidljiva je tematizacija muško-ženskih odnosa i odmetničkih nagona što nisu rijetki za žanr film ceste. Stelin suputnik na putovanju je Mato, koji iako je dio institucije socijalne skrbi, ne podvrgava se njihovom pravilniku već staje na stranu Stele. Iako se predstavlja kao junak, njegova djelovanja pokazuju se neučinkovitim.

Slika 8 *Stela*, Petar Krelja, 1990.

Izvor: Kino Tuškanac. Pristupljeno 11.7.2024. s [Stela - Stela- Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](http://Stela - Stela- Kino Tuškanac (kinotuskanac.hr))

Film prati putovanje protagonistice u potrazi za svojom sudbinom koja na kraju usprkos svim djelovanjima ostaje neuspješna u svome cilju. Stoga je glazbena izvedba, Žarka Lauševića, pjesme *Odlazak*²⁹, s ključnim stihovima *Tamo da putujem Tamo da tugujem* i više nego prikladna. Da je film *Stela* predstavio značajan napredak za glumicu Anju Šovagović Despot³⁰ dokazuju i brojne nagrade poput *Nagrade Ruža Pazinke*³¹ u Puli 1990. godine i Velika povelja Anji Šovagović Despot u Nišu 1990. godine. Osim toga film je osvojio nagradu Jelen od žirija te nagradu dječjih novina koja je dodijeljena Ivanu Goranu Vitezu (Baza HR kinematografije, [Baza HR kinematografije \(hrfilm.hr\)](http://hrfilm.hr), 11.7.2024.).

1.5. Goran Rušinović

Goran Rušinović je hrvatski filmski redatelj i scenarist koji je diplomirao slikarstvo na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Filmu se pridružio na fakultetu European Film College u Kopenhagenu te u New Yorku na New York Film Academy. Svoj prvi kratki film pod nazivom *Kilo of Shrimp* režirao je upravo u Danskoj, nakon čega se vratio u Hrvatsku i, radeći za Reuters TV, režirao je dva dokumentarna filma. Najveću pozornost zadobio je snimajući svoj prvi neovisno producirani dugometražni igrani film *Mondo Bobo* (1997) (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, [Rušinović, Goran - Hrvatska enciklopedija](http://enciklopedija.hr), 11.7.2024.)

Goran Rušinović jedan je od rijetkih hrvatskih redatelja koji nije završio filmsku akademiju, što mu je kasnije predstavljalo prepreku u financiranju svojih filmskih projekata.

²⁹ Pjesma *Odlazak* je poznata pjesma Arsena Dedića, jednog od najistaknutijih predstavnika hrvatske glazbene scene. Stihove je napisao Tin Ujević, jedan od najznačajnijih hrvatskih pjesnika. U filmu pjesmu je izveo glumac Žarko Laušević.

³⁰ Anja Šovagović Despot rođena je 1963. Godine u Zagrebu gdje se školovala u Klasičnoj gimnaziji i radila. Završila je i srednju Funkcionalnu glazbenu školu nakon čega je osvojila i brojne nagrade na glazbenim natjecanjima. Svoju glumačku karijeru započela je u kazalištu u glumačkoj družini Histrion. Odigrala je preko 50 glavnih uloga u kazalištu, 40-ak glavnim uloga u filmu i televiziji te mnoge značajne uloge na Hrvatskom radiju. Igrala je i glavnu ulogu u filmu *Stela* kao Stela Lončar 1990. Godine (Društvo Hrvatskih Književnika, [Anja Šovagović Despot \(dhk.hr\)](http://dhk.hr), 11.7.2024.)

³¹ Ruža Pazinke je glumačka nagrada koja se dodjeljivala od 1976. do 1992. godine (osim 1991.) za najbolje ostvarenu ulogu suvremene žene u nekom od filmova prikazanih na Pulskom filmskom festivalu (Poistri.eu, [POISTRI.EU © Putopisi/reportaže Istra i Kvarner - Istra photo blog: Ruža Pazinke](http://POISTRI.EU), 11.7.2024.)

Slika 9 Goran Rušinović

Izvor: Kino Tuškanac. Pristupljeno 12.7.2024. s [Goran Rušinović - Kino Tuškanac \(kino.tuskanac.hr\)](https://kino.tuskanac.hr)

Razvoj filma u novoj neovisnoj Hrvatskoj bio je izrazito obilježen ratom i ratnim zbivanjima od 1991. godine. Ratne okolnosti nisu povoljno utjecali na produkciju i kinematografiju, igrani film je jedva opstajao, a kad bi se i snimalo veliki utjecaj na tematsku orijentaciju imao je rat. Jedna skupina filmova rekapitulirala je političke okolnosti, a druga je prikazivala ratna zbivanja s naglaskom na žrtve rata (Peterlić 2006). Krajem 90-ih takve se okolnosti smanjuju i počinje se razvijati kritičniji odnos prema događanjima. Tematika prelazi u socio-psihološku i razvija se interes za komediju. Filmskoj kinematografiji se priključuju novi naraštaji mladih filmaša što je uključivalo i Gorana Rušinovića (Peterlić 2006).

Značajan je i prvi Rušinovićev film *Buick Riviera*³² (2008.). *Buick Riviera* je dugometražni igrani film iz 2008. godine u režiji Gorana Rušinovića, nastao prema romanu Miljenka

³² Radnja prati Hasana (Slavko Štimac) i Vuku (Leon Lučev), koji su pobjegli iz svojih ratom razorenih domova i slučajno se susreću na praznoj, zabačenoj cesti u Sjevernoj Dakoti. Taj neočekivani susret potaknut je nekom nevidljivom silom koja ih prisiljava da sljedeća 24 sata provedu zajedno, započinjući psihološku igru ispunjenu međusobnim optužbama. Ta napetost dovodi do preispitivanja prošlosti i traumi koje nose, dok ih njihova složena interakcija neizbježno vodi prema trenutku koji će zauvijek promijeniti njihove živote.

Jergovića³³. Scenarij za film zajednički su napisali Jergović i Rušinović, koji je ovim ostvarenjem napravio značajan iskorak u svojoj karijeri, po prvi put fokusirajući se na duboku emocionalnu složenost svojih protagonista. Ovaj spoj bosansko-hrvatskog i američkog filma u formi filma ceste, koristi simboliku vozila: Hasanova Amerika utjelovljena je u starom automobilu Buick Riviera, dok Vukin snažni terenac predstavlja invazivnog uljeza u alegorijskoj dramskoj postavi (Krivak 2009: 210).

1.5.1. Mondo Bobo

Mondo Bobo je film iz 1997. godine u trajanju od 80 minuta, u režiji Gorana Rušinovića, koji je ujedno pisao i scenarij, te u produkciji DSL film³⁴. Mnogi ga smatraju vrhuncem mladog hrvatskog filma i nedvojbeno je predstavljao iskorak u odnosu na ondašnju produkciju (Leksikon nezavisnog filma, [Mondo Bobo - Leksikon nezavisnog filma](#)). U glavnim ulogama našli su se Sven Medvešek³⁵ (odmetnik), Nataša Dorčić (novinarica), Svebor Kranjc (odvjetnik), Lucija Šerbedžija (Mala) i u sporednim Damir Urban, Mladen Tojaga, Mojca Židanik, Jagoda Kaloper, Miroslav Škaro, Tomislav Gotovac i Nino Bantić.

Mondo Bobo zapravo i jest crno-filmska stilska varijacija na temu odmetništva u ruhu filma ceste, koja se najčvršće drži svog poetskog obrasca i ultra-minimalističke sheme (Nenadić 1997: 55).

Film je inspiriran i snimljen prema istinitoj priči o kriminalcu Vinku Pintariću³⁶, također poznat kao krvavi junak zagorskih brega, koji je ubio petero ljudi i u nekoliko navrata bježao iz zatvora i policijskih stražara (Filmski leksikon, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, [Mondo Bobo - Filmski leksikon \(lzmk.hr\)](#), 12.7.2024.).

³³ Miljenko Jergović je hrvatski i bosansko-hercegovački književnik i novinar. Rođen je u Sarajevu 1966. godine gdje je završio studij filozofije i sociologije. Od 1988. godine objavljuje pjesme, priče, članke, eseje, dramska djela, novele, romane itd. Najpoznatija djela su mu: *Opservatorija Varšava* (1988), *Uči li noćas neko u ovom gradu japanski* (1990), *Sarajevski Marlboro* (1994), *Naci bonton* (1998), *Historijska čitanka* (2000), *Kažeš anđeo* (2000), *Dvori od oraha* (2003), *Buick Rivera* (2002), *Gloria in excelsis* (2005), *Ruta Tannebaum* (2006), *Freelander* (2007), *Otac* (2010), *Psi na jezeru* (2010), *Rod* (2013) itd. (jergovic.com, [Bio-bibliografija \(jergovic.com\)](#), 27.8.2024.).

³⁴ DSL Film je društvo s ograničenom odgovornošću za usluge koje se bavi proizvodnjom filmova, videofilmova i televizijskih programa.

³⁵ Sven Medvešek je hrvatski glumac, rođen u Zagrebu. Prva važnija uloga mu je bila u filmu *Rosenkrantz i Guildenstern su mrtvi* (1990.). Nakon čega se istaknuo u ulogama negativaca, odmetnika i kriminalaca u filmovima *Sedma kronika* (1997.), *Mondo Bobo* (1997.), zbog koje je i osvojio Veliku Zlatnu Arenu za glavnu mušku ulogu, *Prezimiti u Riju* (2002.), *Potonulo groblje* (2002.) i dr. (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. [Medvešek, Sven - Hrvatska enciklopedija](#), 12.7.2024.).

³⁶ Radnja je djelomično inspirirana pričom o istinitoj ubilačkoj misiji serijskog ubojice Vinka Pintarića kojeg su 1991. zaustavili policijski specijalci nakon skoro 20 godina bijega i ubojstava.

Pozivajući se na taj stvaran slučaj iz kronike, Rušinović je proširio svoj zamišljen svijet oko glavne tematike kriminalca u bijegu od policije.

Film *Mondo Bobo* režiran je i snimljen za relativno mali budžet, u crno-bijeloj tehnici s brojnim naturščicima³⁷. Junak priče je mladić (Medvešek), koji u obrani od kriminalaca kojima duguje novac, jednog ubija i bježi, no u dogovoru s odvjetnikom se predaje policiji i smještaju ga u psihijatrijsku bolnicu, odakle ponovno bježi. Prilikom bijega policija ubije njegovu ženu, a on nastavlja put i za sobom ostavlja brojne leševe. Njega pokušava pratiti novinarka koja želi zapisati njegovu životnu priču.

Rušinović je žrtvovao sadržaj radi forme filma. Redukcija se primijeti u samoj konstrukciji filma odnosno dramaturškoj razini. Struktura radnje je izrazito pojednostavljena i oslobođena svih zapleta priče. Protagonist filma je antijunak, on bježi i bori se za preživljavanje. Rušinović ne daje poticaj za razvoj emocija prema likovima. Bijeg i borba antijunaka rezultira nizom novih slučajnih žrtvi. Prema Nenadić (1997.) film slijedi logiku putovanja kroz nizanje tih bizarnih situacija, što dovodi do motivacijskih rupa. Odnosno nije jasno zašto likovi ponekad rade što rade ili što ih motivira. Međutim, film dodaje crni humor i neočekivane preokrete što mu dodaje određenu dozu zanimljivosti.

Slika 10 *Mondo Bobo*, Goran Rušinović, 1997.

Izvor: Kino Tuškanac. Pristupljeno 12.7.2024. s [Mondo Bobo - Mondo Bobo- Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](https://www.kinotuskanac.hr)

³⁷ Naturščik je specifičan filmski naziv za kategoriju glumaca koji u filmu nastupaju bez prethodnog školovanja ili iskustva. Takvi „neprofesionalni“ glumci se angažiraju putem specijalnih natječaja, audicije ili slučajnog susreta s autorima filma (Filmska enciklopedija, mrežno izdanje. [NATURŠČIK - Filmska enciklopedija \(lzmk.hr\)](https://www.lzmk.hr), 12.7.2024.)

Naturščik igra ulogu u filmu osobe kakva je u stvarnom životu, a sporedni likovi odigrani od strane naturščika doprinose ironičnom pogledu na surov i tjeskoban svijet. Mnogi ga i smatraju vrhuncem mladog hrvatskog filma, zahvaljujući pažljivo estetizacijom crno-bijele fotografije, neobične kompozicije, što ga i čini ne standardnim tadašnjoj filmskoj produkciji (Leksikon nezavisnog filma [Mondo Bobo - Leksikon nezavisnog filma](#)).

Film je uspio osvojiti publiku i stručni žiri te je stekao kulturni status među mladima. Film je osvojio Veliku Zlatnu Arenu za režiju 1997. godine na Pula Film Festivalu, kao i Zlatnu Arenu za scenografiju, montažu i Veliku Zlatnu Arenu za glavnu mušku ulogu dodijeljenu Svenu Medvešku, a od najviše glasova publike osvojio je Nagradu Zlatna Vrata Pule³⁸ 1997. godine (Pulski filmski festival, [MONDO BOBO – Pula Film Festival](#), 12.7.2024.).

Mondo Bobo je poseban film jer je snimljen na alternativan način, izbjegavajući klišeje tadašnje kinematografije te se ističe ne zbog svoje kreativnosti, već drugačijeg načina produkcije. Goran Rušinović uvelike je zaslužan što autori više nisu pod pritiskom prilagođavati se određenim pravilima i standardima, već se više cijeni originalnost i sloboda izražavanja (Nenadić 1997: 53).

1.6. Krsto Papić

Krsto Papić bio je hrvatski redatelj i scenarist, čija se filmska karijera protezala kroz 50 godina aktivnog rada. Šakić (2010: 1) navodi da je Krsto Papić bio svojevrsan izazov tadašnjoj domaćoj kinematografiji, pa i autorska enigma. Krsto Papić je autor kojega je vodila sredina, kultura i društvo, čija su djela u suštini društvena i obilježena nacionalnim pitanjem, traumama društveno-socijalne Hrvatske u drugoj polovici 20. stoljeća. On je izrazito autorska ličnost, odnosno filmski redatelj koji je i scenarist svojih djela, koji vodi nastajanje scenarija i režije te određuje konačan oblik. Svoje je otiske ostavio i u dokumentarnim i dugometražnim igranim filmovima.

Papić se rodio u Vuči Dolu u Crnoj Gori, no veći dio svog života proveo je u Zagrebu gdje je i diplomirao hrvatski jezik i jugoslavensku književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Kinematografijom se počinje baviti 1956. godine kao asistent režije.

Moja generacija je puno čitala. Sa sedamnaest godina sam čitao Dostojevskog, Tolstoja, Turgenjeva, Balzaca, ne možda kompletnog. To je bilo uobičajeno za onog koga je to

³⁸ Nagrada Zlatna Vrata Pule je nagrada publike u Areni, čiji je donator Grad Pula (Pulski filmski festival, [Nagrade – Pula Film Festival](#), 12.7.2024.).

zanimalo. To je kao što danas filmofili gledaju puno filmova. I gledali smo i puno filmova, ali nije bio repertoar tako jako bogat. I zatim, kad je Kurosawa i kad su stigli ovi filmovi, ja sam se inficirao filmovima. (Šakić 2010: 13).

Slika 11 Krsto Papić

Izvor: IMDb. Pristupljeno 13.7.2024. s [Krsto Papic - IMDb](#)

Za vrijeme studiranja bavio se pisanjem i počeo pisati filmske kritike za Studentski list. Jedna od prvih kritika bila je upravo na Mimičin film *Jubilej gospodina Ikla*. Prvi filmski posao bio mu je kao fizički radnik u filmu o Ivanu Goranu Kovačiću kod autora Ive Tomulića. Uz pomoć Veljke Bulajića, Mate Relje i Ivana Kablera shvatio je da i sam želi biti režiser.

Novi val je htio da film približi životu, ali to je već znao i talijanski neorealizam. To zapravo nije dojam da gledate film, nego život. Da gledate život, da vam stvore iluziju života. (Šakić 2010: 15).

Asistirao je u mnogim filmovima uključujući film *Vlak bez voznog reda* (1956) čiji je autor njegov rođak Veljko Bulajić, no debitirao je epizodom *Čekati* (1965) u omnibusu³⁹ *Ključ*, koji se režirao 1965. godine u režiji Krste Papića, Antuna Vrdoljaka i Vanče Kljaković. Osim toga autor je poznatih djela *Lisice* (1969), koji je po većini kritičara jedan od najboljih hrvatskih filmova, *Iluzija* (1967), *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja* (1974), *Izbavitelj* (1976), prvi hrvatski fantastični horor te brojnih dokumentarnih filmova kojima se bavio društveno

³⁹ Omnibus je cjelovečernji igrani film koji se sastoji od nekoliko djelova, odnosno epizoda (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. [omnibus - Hrvatska enciklopedija](#), 13.7.2024.).

kritičkim temama poput *Kad te moja čakija ubode* (1968), *Nek se čuje i naš glas* (1971), *Mala seoska priredba* (1972) i drugi (Baza HR kinematografije, [Baza HR kinematografije \(hrfilm.hr\)](http://Baza_HR_kinematografije.hrfilm.hr), 13.7.2024.).

Svoje cjelokupno stvaralaštvo Papić temelji na kontrastima odnosno suprotnostima poput; staro/novo, ruralno/urbano, tradicijsko/moderno, bogati/siromašni, vlast/narod, moćni/nemoćni. Papić te kontraste koristi u dvom dokumentarnom opusu kombinirajući stilove filma istine i aranžiranosti, sumornog i duhovitog. Kombinirajući autentičnost filma istine s aranžiranim elementima kako bi stvorio dublji i složeniji prikaz stvarnosti omogućuje mu da izrazi socijalnu i političku kritiku na suptilan, ali efektivan način. (Kukoč 2010: 84).

Krsto Papić koristi upravo kontrast ruralnog i urbanog u svom filmu *Kad mrtvi zapjevaju*, a kao i u drugim filmovima vidljiva je i opreka vlasti i naroda, moći i nemoći, bogatih i siromašnih, time je naglasio njegovu društveno političku kritičnost. Marković (2003.) ističe kako je upravo Papićeva temeljna preokupacija «pojedinačna sudbina kao odraz društvenih prilika». Kroz sudbine likova, on istražuje kako društvene, političke i ekonomske sile oblikuju njihove živote, odluke i sudbine. Na taj način, sudbine pojedinaca postaju ogledalo društva u kojem žive, pokazujući kako veće društvene prilike i problemi utječu na svakodnevne živote „malih“ ljudi.

1.6.1. Kad mrtvi zapjevaju

Kad mrtvi zapjevaju (1998) igrani je hrvatski dugometražni film u režiji Krste Papića i produkciji Jadran filma i Hrvatske radiotelevizije iz 1998. godine, u trajanju od 106 minuta. Prema Šakiću (2010: 9) film se može tumačiti kao ironijska parafraza Papićeva ranijeg emigrantskog kompleksa i ključne nacionalne traume.

U glavnim ulogama su se pronašli Ivo Gregurević (Cinco Kapulica), Ivica Vidović (Marinko), Mirjana Majurec (Cincova žena), Ksenija Pajić (bivša Marinkova supruga), Boris Miholjević (doktor), Matija Prskalo, Dražen Kühn (Cincov zet), Žarko Savić (oficir JNA, muž bivše Marinkove supruge), Ivica Zadro, Đuro Utješanović (agent UDBA-e) i drugi (Baza HR kinematografije).

Krsto Papić je u suradnji sa Matom Matišićem za filmsko platno prilagodio Matišićevo kazališno djelo *Cinco i Marinko* kao akcijsku komediju s elementima humora i apsurdna.

To nije ni tragedija nije ni komedija, to je tragikomedija. Ne znam koliko je to u hrvatskom filmu, ali ja volim tragikomediju, volim miješati tragično i komično. To možda nije jako

popularno kod kritičara. Ali ne možete vi gledatelja stalno dizati, dizati, dizati, jer ondavrlo brzo dođete do nekog vrhunca i ne znate kud ćete. I morate stalno spuštati, pa opet dizati, spuštati pa opet dizati. Ili ga morati stalno hladiti pa grijati. (Kukoč, Rafaelić i Šakić 2010: 66)

Slika 12 *Kad mrtvi zapjevaju*, Krsto Papić, 1998.

Izvor: Ploče Online. Pristupljeno 13.7.2024. s [pogreb - Ploče Online \(ploce.com.hr\)](http://pogreb-ploce.com.hr)

Radić (1998: 75) ističe dva ključna problema filma koji obuhvaćaju neadekvatnu režijsku izvedbu te neodgovarajuće strukturalno-dramaturško raslojavanje u drugoj polovici filma. Naime, prvi dio filma odnosi se na radnju u Njemačkoj te ima vidljivo naglašenu pokretnost likova odnosno radnja se uglavnom zbiva na cesti, što ujedno ovaj film čini filmom ceste. Radnja se odvija u potjerama gdje Cinco bježi iz Njemačke u mrtvačkim kolima, Marinko ga u svom automobilu prati, njega progoni agent UDB-e (Uprava državne bezbednosti), a za njima ide liječnik koji želi uloviti Cinca. Drugi dio filma odvija se u rodnom podneblju Marinka i Cinca gdje dolazi do strukturalno dramaturškog raslojavanja (Radić 1998: 76). Marinko, koji je do tada bio karakteriziran kao suzdržaniji, mora se suočiti sa činjenicom da je njegovo političko izbjeglištvo u Njemačku rezultiralo gubitkom njegove žene. Papić na taj način nastavlja svoj niz tragične ljubavi. Marinko suočen sa stvarnošću prolazi kroz dramatičnu transformaciju. Njegova žena sad je preudana za Srbina, s kojim ima dvoje djece, koji je ujedno i vođa pobune Srba u njihovom kraju. Ta situacija mijenja ton filma iz komedije u ratnu melodramu (Radić 1998: 76).

Papić u filmu definira emigrantski kompleks na tragikomičan način. Istovremeno izražava melankoliju zbog izgubljenog vremena u emigraciji i blagu parodiju na cijeli emigrantski mit (Šakić 2010: 66).

Priča je prepuna neobičnih zapleta i struktura. Iako je kompleksna, svaki dio priče sadrži dozu realnosti makar je ta granica toliko suptilna da se ne može jasno razumjeti svrha i smisao djelovanja likova. Zbog toga se njihovi životi doimaju apsurdnim. Njihov početni smisao emigracije u Njemačku je osigurati svojim obiteljima siguran život, no s vremenom taj cilj postaje sve manje jasniji. Kontakt i odnos s obiteljima polako nestaje, a veza sa njihovim rodnim krajem postaje smrt, odnosno grob jer jedini bijeg i povratak bio im je u lijesu, praveći se mrtvi.

Papić završava film dramaturški neočekivano, pogibijom Cinca, naglašavajući ideološki i političko-društveni kontekst da su Hrvati umirali za svoju domovinu i time izbjegao kritiku da film narušava sjećanje na rat.

Film je osvojio brojne nagrade, a na 45. Festivalu 1998. godine u Puli osvojio je Zlatnu Arenu za glazbu i Veliku Zlatnu Arenu za režiju. Osim toga nagrađen je nagradom publike Zlatna vrata Pule, a u Fort Lauderdaleu osvojio je Grand Prix žirija, dok je na američkom tlu dobio nagradu žirija za filmsko otkriće (Kino Tuškanac, [Kad mrtvi zapjevaju - Kad mrtvi zapjevaju-Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](http://www.kinotuskanac.hr)).

Recimo, moj film *Kad mrtvi zapjevaju*, kakav je takav je, ja ne ulazim u to ništa, niti imam pravo ga procjenjivati. Danas tamburaju kako u Puli nisam zaslužio nagradu koju sam dobio nego da sam to oteo itd. I dan-danas kad se pojavi taj film na televiziji, to kritičari današnji pišu. U međuvremenu, taj je film doslovce trijumfalno obišao svijet, gdje god je bio, na Floridi, u Fort Lauderdaleu, bio je Almodóvar, bio je Lynch, newyorški kritičari žiri, a meni daju Grand Prix. U Aspenu, 600 filmova vidi ta komisija u Hollywoodu, najveći festival komedije u svijetu, a ja nagradu za najboljeg redatelja. Dođem u Jeruzalem – ovacije, pa dođem na europski filmski forum velikih događaja [...] A ovdje da ništa ne valja. Zašto? (Šakić 2010: 60-61).

U kontekstu tadašnje kinematografije, Krsto Papić je svojim filmom *Kad mrtvi zapjevaju*, unatoč svim kritikama, i onim manje uspješnim, uspio „uspjeti se na vrh“ brojnim nagradama i trijumfalno odnio pobjedu.

1.7. Antonio Nuić

Antonio Nuić je bosansko-hercegovački hrvatski scenarist i redatelj, rodom iz Sarajeva (1977.). Živio je i studirao u Zagrebu, gdje je završio magisterij na Akademiji dramskih umjetnosti. Od 2013. godine ondje radi kao docent i predaje nekoliko kolegija. Film ga je počeo zanimati još u osnovnoj školi, dok nije ni znao što znači biti redatelj. Kasnije je debitirao svojim prvim dugometražnim igranim filmom pod nazivom *Sve džaba* (2006), *Kenjac* (2009) i *Život je truba* (2015). Suradivao je kao koredatelj jedne od kratkih priča u omnibusu *Sex, piće i krvoproliće* (2004). Danas je on umjetnički savjetnik Zagreb Film Festivala, predsjednik Audiovizualnog vijeća HAVC-a te predsjednik Društva hrvatskih filmskih redatelja (Croatian Film, [Antonio Nuić | Redatelj/ica filma \(croatian.film\)](#)).

Slika 13 Antonio Nuić

Izvor: Portal Novosti. Pristupljeno 14.7.2024. s [Antonio Nuić: HRT mrzi svoju djecu - Portal Novosti](#)

Nuićev film *Sve džaba* fokusiran je najviše na bosansku svakodnevicu, a i u cijelosti je smješten u središtu Bosne. Poslijeratno razdoblje u kinematografiji, pogotovo bosansko-hercegovački film, koja je proizašla iz ratnih ruševina, neuništivosti ljudskog duha ispričana kroz crni humor, vrlo je brzo privukao svjetsku pažnju, a u posljednje vrijeme i domaće kinematografe. Osim toga, prema Kovaču (2007: 132) bosanski film posjeduje jedinstvenu moć u filmskog izlaganju, dijalozima i glumi zahvaljujući opuštenosti i nepretencioznosti kojom bosanski autor ostaju bliski publici. Hrvatski autori traže bosansku dopadljivost,

ležernost, crni humor i apсурd. Ono što je Antonio Nuić uspio izvrsno unijeti u svoj film *Sve džaba*. Njegove priče prožete kroz ozbiljne teme obrađuju se na opušteniji način uz dozu ironije koja ga čini bližom gledateljima jer time doprinosi stvaranju šarma i autentičnosti filma.

1.7.1. Sve džaba

Sve džaba je bosansko-hrvatski igrani dugometražni film iz 2006. godine, u režiji Antonia Nuića u produkciji Borisa T. Matića⁴⁰ (Propeler film) i koprodukciji Mire Barnjaka (Porta Produkcija), Zijada Mehića (TV BIH) i Miroslava Stanića (MagicBox Multimedia) u trajanju od 94 minute.

Radnja je smještena u središnjoj Bosni, a glavne uloge preuzeli su; Rakan Rushaidat (Goran), Nataša Janjić (Maja), Emir Hadžihafizbegović (Ljubo), Franjo Dijak (Josip), Bojan Navojec (Miro), Enis Bešlić (Marko) (Kino Tuškanac, [Sve džaba - - Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](http://www.kinotuskanac.hr)).

Nuićev film *Sve džaba* svojom je pričom i žanrovskim smjernicama podijeljen u tri glavna djela (Kovač 2007: 132). Prvi i zadnji dio filma opisuju psihološke aspekte likova kroz aspekt drame, odnosno radnja se odvija u manjem privatnom okruženju s naglaskom na intimne sukobe likova. Središnji dio filma karakteriziran je kao klasičan film ceste u kojem glavni lik putuje Bosnom, upoznaje i susreće nove ljude i suočava se različitim situacijama na putu. Dakle *Sve džaba* je strukturiran na način da kombinira dvije vrste priča, gdje se početak i kraj fokusiraju na osobne drame likova, a središnji dio prati njegovo putovanje.

⁴⁰ Boris T. Matić je producent, rođen u Doboju u Bosni i Hercegovini. Bavio se likovnom umjetnošću, marketingom i organizacijom raznih događaja. Filmskom produkcijom se bavi od 1996. godine. Jedan je od osnivača i suvlasnika Motovun Film Festivala, a od 2003. godine i direktor Zagreb Film Festivala i voditelj kina Europe u Zagrebu. Neki od filmova koje je producirao su; *Mondo Bobo* (1997), *Novo, Novo Vrijeme* (2000), *Seks, piće i krvoproliće* (2004), *Karaula* (2006), *Sve džaba* (2006), *Buick Riviera* (2007) i druge (Hrvatska udruga producenata, [HRUP web](http://www.hrup.hr), 14.7.2024.)

Slika 14 *Sve džaba*, Antonio Nuić, 2006.

Izvor: Filmovi.hr. Pristupljeno 14.7.2024. s [FILMOVI.hr](https://www.filmovi.hr)

Iz filma proizlazi jasna Nuićeva preokupacija, mladi ljudi koji se teško nose s ozbiljnom stranom života, prije svega odgovornošću (Kovač 2007: 132). Takva se kritika odnosi na glavne teme kojih se redatelj dotiče. To vidimo i na samom početku filma kad glavni lik Goran (Rakan Rushaidat) kaže:

"Ovo mi je jedina obitelj na svijetu. Ovaj ovdje bez ruku, Miro, i onaj tamo šminker, Josip (koji je imao dvoje djece, no svačija žena mu je draža nego vlastita). S Markom se znamo cijeli život, ali kad se sve sabere i oduzme, kod njega smo samo pili." (*Sve džaba*, 1:14 min.).

Ti likovi imaju poteškoća u suočavanju s odgovornostima koje dolaze s odraslim životom, poput karijere, obiteljskih obaveza i financijske stabilnosti. Za njih, život prepun odgovornosti čini se kao nešto udaljeno i teško dostižno. Dakle, njihov se život svodi na druženje sa „kvartovskom ekipom“ koja uživa pecajući u rijeci i u ispijanju alkohola. U konačnici upravo to ih dovodi i do tragedije. Postavlja se pitanje tko je otac djeteta, a Nuićev talent za režiranje scena i izniman rad s glumcima dolazi do izražaja. Izuzetno zna iskoristiti neverbalne reakcije likova i minimalistički dijalog, a šutnjom dočarava što koji lik osjeća u situaciji u kojoj se nalazi (Kovač 2007: 132).

Goran nakon što izgubi svoje prijatelje dobije priliku upoznati novi svijet (Kovač 2007: 133). Pakira stvari prodaje sve što ima i kreće na put daleko od mjesta u kojem je proveo cijeli život. Nuić tad pruža priliku Goranu da razmisli o svom životu, odraste i pronade ono što mu je nedostajalo i upravo u tom trenutku počinje pravi film ceste sa svim svojim karakteristikama. Na svojoj u jednu ruku komičnoj avanturi Goran je uspio i pronaći ljubav, simboliziranu kao drugu šansu, šansu za nešto novo, koja nailazi na svoje uspone i padove. U tom dijelu Nuić nas približava kraju filma koji sam ujedno i vraća na početak. Intimna atmosfera, suptilni dijalozi i režija. Ono što ovaj film čini zanimljivim je to da je Nuić odlučio ostaviti otvoreni završetak u kojem Goran i Maja napuštaju mjesto i kreću na put u kojem će se možda nekada i sresti.

Film je stekao veliki uspjeh, a to dokazuju i brojne nagrade i festivali na kojima je sudjelovao uključujući Pula film festival 2006. godine gdje je osvojio Veliku Zlatnu Arenu za najbolji film, Zlatnu Arenu za najbolju režiju, Zlatnu Arenu za najbolji scenarij i Zlatnu Arenu za najbolju sporednu žensku ulogu. Na Sarajevskom filmskom festival 2006. godine osvojio je Srce Sarajeva za najbolju mušku ulogu, u Beogradu na Festivalu Novog Autorskog filma posebnu nagradu žirija i mnoge druge. (Propeler film, <https://www.propelerfilm.com/filmovi/sve-dzaba>).

1.8. Igor Bezinović

Igor Bezinović je hrvatski redatelj, rođen u Rijeci 1983. godine. Diplomirao je filozofiju, sociologiju i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te Filmsku i TV režiju na Akademiji dramske umjetnosti. Do danas je režirao 14 kratkometražnih i nekoliko dugometražnih filmova uključujući *Blokada* (2012) i *Kratki izlet* (2017). Režirao je i film *Veruda* (2015) koji je proglašen najboljim hrvatskim dokumentarcem 2015. godine. Njegov rad i stvaralaštvo međunarodno je prikazivano na raznim festivalima i događajima poput IFF Rotterdam, DOK Lepizig, IDFF Jihlava itd. Danas je član Društva hrvatskih filmskih redatelja⁴¹ i judo kluba Black Belt (Igor Bezinović.net, [INFO - Igor Bezinović \(igorbezinovic.net\)](http://igorbezinovic.net), 15.7.2024.)

⁴¹ Društvo hrvatskih filmskih redatelja jest strukovna, dobrovoljna i neprofitna udruga profesionalnih filmskih redatelja i scenarista. Ciljevi udruženja su unaprjeđenje hrvatske kinematografije i audiovizualnog stvaralašta, te zaštita strukovnih prava članova (Društvo hrvatskih filmskih redatelja, [Dobrodošli - Društvo hrvatskih filmskih redatelja \(dhfr.hr\)](http://dobrodošli-društvo-hrvatskih-filmskih-redatelja-dhfr.hr), 15.7.2024.)

Slika 15 Igor Bezinović

Izvor: Vizkultura. Pristupljeno 15.7.2024. s [INTERVJU ► Igor Bezinović \(vizkultura.hr\)](#)

Od dugometražnog filma se često očekuje da ima širu publiku, te se stoga uspješnost mjeri brojem prodanih kino ulaznica. Danas imamo slučaj da se na internetu gledanost filmova precizno mjeri brojem klikova i lajkova. Što se projekcije našeg filma u Puli tiče, dobili smo najnižu ocjenu publike u Areni, što ne čudi jer je pulska publika jako brojna i široka, a naš je film rađen za specifičnu, uglavnom festivalsku publiku. Uzgred rečeno, rađen je uz budžet manji od 300 000 kuna, što je u kontekstu igranog filma izrazito jeftino. -Igor Bezinović o uspješnosti filma i kritikama *Kratkog izleta* (Sandić 2017).

Film je unatoč malom budžetu izvrsno parirao znatno skupljim produkcijama i neočekivano osvojio Zlatnu Arenu u Puli za najbolji film. Bezinović je najprije, 2014. godine snimio kratkometražni film *Vrlo kratki izlet*, zahvaljujući pozivu na MonFilmFest⁴². *Kratki izlet* je film adaptacija istoimenog romana Antuna Šoljana⁴³ iz 1965. godine. Bezinović je radnju filma smjestio u gradić Motovun, gdje je projiciran na filmskom festivalu, što je omogućilo

⁴² Monfilmfest je festival posvećen kratkometražnim filmovima koji ima podnaslov "Kino igre u Casale Monferrato". Monfilmfest je jedina tvrtka koja u samo sedam dana može producirati sedam kratkih filmova, a da ne pita autore ništa drugo osim da rade ono što vole, filmove (Croatian film, www.croatian.film, 15.7.2024.)

⁴³ Antun Šoljan bio je hrvatski književnik i prevoditelj. Djelovao je kao profesionalni pisac, urednik časopisa *Međutim*, *Krugovi* i *Književnik*. Jedan je od najistaknutijih predstavnika krugovaškog naraštaja i autor raznovrsnog opusa, uključujući gotovo sve žanrove i vrste (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. [Šoljan, Antun - Hrvatska enciklopedija](#), 15.7.2024.)

gledateljima da prepoznaju lokacije iz svoje neposredne blizine. Film je upravo i sniman za vrijeme festivala 2015. godine.

1.8.1. Kratki izlet

Kratki izlet je hrvatski igrani dugometražni film iz 2017. godine u režiji Igora Bezinovića i produkciji Studio Pangolin. Film prati Stolu (Ante Zlatko Stolica) koji svoje ljeto provodi u Istri na festivalima te se jedan dan, u društvu nekoliko poznanika, zaputi u potragu za obližnjim freskama. Nakon što im se pokvari autobus, svoje putovanje nastavljaju pješice i njihovo se putovanje pretvara u alegorijsko putovanje u nepoznato (Igor Bezinović.net, [Home - Igor Bezinović \(igorbezinovic.net\)](http://Home-Igor-Bezinovic.net)). Film uistinu počinje tek na njihovom putovanju prema freskama, a istražuje modernistički pristup u kojem svaki nestanak jednog od članova grupe predstavlja neočekivani zaokret (Slugan 2017: 183). Na taj način Bezinović se poigrava sa gledateljima jer umjesto klasičnog narativa koji bi dao jasne odgovore razvoja događaja, film neprestano iznenađuje sa nestancima likova i drži gledatelje u neizvjesnosti. U tom djelu filma stil se značajno mijenja prema egzistencijalističkoj drami i alegoriji. Likovi se gube i nestaju kao da su nevažni, ili nemaju kapaciteta za nastaviti dalje (Kronja 2018: 48.).

Film je doista usidren u domeni igrano fiktivnog filma. Fikcija se bavi zamišljanjem, a ne pitanjem istine ili laži. *Kratki izlet* uključuje elemente magičnog realizma i alegorije (Slugan, 2017., 183-184). Prvi znak tome je putovanje sedam likova koji napuštaju pokvareni autobus i krenu prema freskama. Umjesto izražene motivacije, film daje dugotrajne snimke u kojima kamera prati ili statično promatra likove koji pješake.

Slika 16 *Kratki izlet*, Igor Bezinović, 2017.

Izvor: Slugan, M. (2017). *Kratki izlet*, *Kinorepertoar*, Hrvatski filmski ljetopis 92/2017, Zagreb, 184.

Kako se film razlikuje i od tradicionalne filmske naracije vidimo u scenama gdje se glumci približavaju kameri koja stoji statično i na taj način dobivamo dojam da likovi rastu i popunjavaju ekran. Film na taj način koristi stilizirane vizualne i zvučne elemente kako bi stvorio dojam distanciranosti i magičnog realizma.

Kratki izlet s pravom se može smatrati alegorijom, a Bezinović je dokazao kako se izvanredan i kvalitetan film može napraviti sa manjim budžetom.

Film je osvojio brojne nagrade uključujući; Veliku Zlatnu Arenu za najbolji film (2017.), Zlatnu Arenu za najbolji dizajn zvuka (2017.), Posebno priznanje na Splitskom filmskom festivalu (2017.), Nagradu Ivan Martinac na Splitskom filmskom festivalu (2017.), Najbolji film u konkurenciji Hrabri Balkan na Festivalu autorskog filma (2018.), Nagrada Mirko Kovač za najbolji scenarij (2018.) i mnoge druge (Art Kino, [Kratki izlet - Movies | Art-kino Croatia](#)).

5. ZAKLJUČAK

Film ceste predstavlja važan žanr unutar, ne samo hrvatske, već i svjetske kinematografije, koji se bavi putovanjem kako fizičkog tako i simboličkog iskustva. Kroz različite filmske pristupe, od humorističnih, tragičnih do egzistencijalnih hrvatski filmovi ceste istražuju osobnu transformaciju lika i naroda, unutar društveno-političkog konteksta te kroz suočavanje s poviješću, nacionalnim i osobnim identitetom. Hrvatski redatelji izvrsno se dotiču tih tema i pitanja te su vrlo često nagrađivani na raznim festivalima i brojnim nagradama što i pokazuje njihovu važnost unutar filmske kulture.

H-8, Nikole Tanhofera klasičan je primjer jugoslavenskog filma ceste iz 1958. godine, inspiriran stvarnim događajem, nesrećom na autocesti Zagreb-Beograd. Ističe se svojom suptilnom ali detaljnom karakterizacijom likova i Tanhofer nam otkriva slojevit naraciju i jedinstven prikaz života i strahova običnih ljudi na ljudskoj psihologiji i moralnim izazovima. Sve do danas film ostaje klasičan primjer kako i hrvatska kinematografija može gledatelja držati u neizvjesnosti do samoga kraja i istraživati složene društvene dileme odnosno odnose. U filmu *Vlak bez voznog reda* glavni lik postaje narod, masa koju Bulajić prati na putovanju i uspijeva prinijeti kompleksnost ljudskih sudbina na ekran. Film pruža atmosferu autentičnosti i uvid u složen život u poslijeratnom razdoblju. *Događaj* je remek djelo Vatroslava Mimice, koji se istaknuo svojom slojevitošću i formom psihološkog trilera. Vatroslav Mimica unosi atmosferu napetosti i straha kroz putovanje djeda i unuka. Film izaziva osjećaj tjeskobe, budi kolektivnu krivnju i tjera na promišljanje o ljudskoj moralnosti, te svakako ostavlja snažan dojam. Petar Krelja istražuje obiteljsku disfunkciju kroz kombinaciju kriminalističkog zapleta, socijalne drame i melodrame kako bi prikazao unutarnju borbu Stele Lončar s društvenim strukturama i vlasti. Iako nije tipičan film ceste, likovi uglavnom putuju vlakom ili pješice, Krelja nam daje osjećaj simboličkog putovanja u traženju svoje sudbine i bijegom od društvenih ograničenja protagonistice Stele u traženju odgovora, odnosno svoga oca kriminalca. *Mondo Bobo* u režiji Gorana Rušinovića, također je jedan film inspiriran istinitom pričom o kriminalcu. Goran Rušinović provokativno istražuje teme ljudske psihologije i moralnog kompasa. Točnije mladima koji su izgubili svoj moralni kompas i teže za identitetom u sukobu sa vlastitim unutarnjim demonima. *Kad mrtvi zapjevaju* jedan je od klasika i najpoznatijih hrvatskih filmova danas, iz 1998. godine u režiji Krste Papića. Krsto Papić pružio je kombinaciju tragikomedije i ratne melodrame, koja je duboko ukorijenjena u hrvatsku povijest, pogotovo ako stavimo u taj vremenski kontekst nedugo nakon rata. Kroz

likove Cinca i Marinka istražujemo komplicirane aspekte emigracija i gubitka identiteta daleko od kuće. *Sve džaba* je klasični primjer bosansko-hrvatskog filma ceste, koji istražuje složene međuljudske odnose, osobne dileme i frustracije, borbu s odgovornošću i socijalnim pritiscima. Nuić daje svom protagonistu priliku upoznati novi svijet. Onda kad je izgubio svoje prijatelje i sve što je imao, kreće na put i nigdje se ne zadržava duže od jednog dana. Tada on dobiva priliku razmisliti o svom životu, odrasti i pronaći ono što mu je nedostajalo i upravo u tom trenutku počinje pravi film ceste sa svim svojim karakteristikama. Igor Bezinović je filmom *Kratki izlet* svakako potaknuo gledatelja na razmišljanje. Kombinacijom magičnog realizma i alegorije film prati društvo prijatelja koji pješice putuju po Istri tražeći samostan s freskama. Bezinović je oblikovao izvrsnu priču o putovanju i traženju smisla, odnosno jednu zanimljivu egzistencijalnu dramu.

Film ceste prepun je raznolikosti i specifičnosti. Kroz analizu filmova može se vidjeti kako se ovaj žanr razvijao kroz različite filmske periode i autorske pristupe. Ti filmovi nisu samo priče o putovanjima i fizičkim kretanjima likova kroz svijet, već služe kao simbol osobnog napretka, traženja slobode i vlastite sudbine.

6. LITERATURA

Tiskana literatura

1. Čegir, T. (2012). *Filmski prostori: hrvatske rekonstrukcije američkog žanrovskog filma*. Hrvatsko društvo filmskih kritičara, Zagreb.
2. Grant, B. K. (1986). *Film Genre Reader III*. University of Texas Press. Austin.
3. Kovač, G. (2007). *Sve džaba*. Kinorepertoar, Hrvatski filmski ljetopis, 49/2007, Zagreb.
4. Krivak, M. (2009). *Buick Riviera*. Kinorepertoar, Hrvatski filmski ljetopis, 59/2009, Zagreb.
5. Kronja, I. (2018). *Čovekoljubive priče: svetovi Igora Bezinovića*. Hrvatski filmski ljetopis, 93-94/2018., Zagreb.
6. Kukoč, J. (2010). *Opreke u dokumentarnim filmovima Krste Papića*. Hrvatski filmski ljetopis, 61/2010, Zagreb.
7. Laderman, D. (1996). *What a trip: the road film and american culture*. Journal of Film and Video, 48(1/2), 41–57.
8. Laderman, D. (2002). *Driving Visions: Exploring the Road Movie*. University of Texas Press.
9. Marković, D. D. (2008). *Američki road movie — opet na putu*. Hrvatski filmski ljetopis, br. 56, Zagreb.
10. Nenadić, D. (1997). *Stvarnost na meti žanra - hrvatski film na kinorepertoaru*. Hrvatski filmski ljetopis, 12/1997, Zagreb.
11. Pavičić, J. (2017). *Klasici hrvatskog filma jugoslavenskog radzbolja*. Hrvatski filmski savez, Zagreb.
12. Peterlić, A. (2006). *Novi igrani film - novi optimizam*. Hrvatski filmski savez, Zapis br. 45, Zagreb.
13. Peterlić, A. (2012). *Iz povijesti hrvatske filmologije i filma*. Zagreb: Leykam International.
14. Polimac, N. (2016). *Leksikon YU filma*. Naklada Ljevak d.o.o. Zagreb.
15. Radić, D. (1998). *Domaće premijere - Kad mrtvi zapjevaju Krste Papića*. Hrvatski filmski ljetopis, 15/1998, Zagreb.
16. Radić, D. (2000). *Portret autora: Vatroslav Mimica*, Hrvatski filmski ljetopis, 23/2000, Zagreb.
17. Šakić, T. (2010). *Uvod u Papića*. Hrvatski filmski ljetopis, 61/2010, Zagreb.

18. Škrabalo, I. (1998). *101 years of film in Croatia 1896.-1997. an overview of the history of Croatian cinema*. Hrvatski filmski ljetopis, 14/1998, Zagreb.
19. Sluga, M. (2017). *Kratki izlet*. Kinorepertoar, Hrvatski filmski ljetopis, 92/2017, Zagreb.
20. Turković, H. (2010). *Nacrt filmske genologije*. Zagreb: Matica hrvatska.
21. Wood, J. (2007). *100 Road Movies*. BFI Screen Guides, London: British Film Institute.

Internetski izvori

1. Art Kino. Pristupljeno 29.6.2024. s [Thelma i Louise - Filmovi | Art-kino Croatia](#)
2. Art Kino. Pristupljeno 15.7.2024 s [Kratki izlet - Movies | Art-kino Croatia](#)
3. Bafta. Pristupljeno 27.6.2024. s [BAFTA: The arts charity for film, games and TV](#)
4. Baza HR kinematografije. Stela. Pristupljeno 11.7.2024. s [Baza HR kinematografije \(hrfilm.hr\)](#)
5. Baza HR kinematografije, Krsto Papić. Pristupljeno 13.7.2024. s [Baza HR kinematografije \(hrfilm.hr\)](#),
6. Baza HR kinematografije, Urania Film. Pristupljeno 11.7.2024. s [Baza HR kinematografije \(hrfilm.hr\)](#)
7. Croatian Film, Antonio Nuić. Pristupljeno 14.7.2024. s [Antonio Nuić | Redatelj/ica filma \(croatian.film\)](#)
8. Croatian Film, MonFilmFest. Pristupljeno 15.7.2024. s [www.croatian.film](#)
9. Društvo Hrvatskih filmskih redatelja. Pristupljeno 15.7.2024. s [Dobrodošli - Društvo hrvatskih filmskih redatelja \(dhfr.hr\)](#)
10. Društvo Hrvatskih Književnika, Anja Šovagović Despot. Pristupljeno 11.7.2024. s [Anja Šovagović Despot \(dhk.hr\)](#)
11. Enciklopedija Britannica, D. W. Griffith. Pristupljeno 14.8.2024. s [D.W. Griffith | Biography, Films, Intolerance, & Facts | Britannica](#)
12. Filmska enciklopedija (1986-90), mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Vatroslav Mimica. Pristupljeno 9.7.2024. s [MIMICA, Vatroslav - Filmska enciklopedija \(lzmk.hr\)](#)
13. Filmska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Avala Film. Pristupljeno 11.7.2024. s [AVALA FILM - Filmska enciklopedija \(lzmk.hr\)](#)
14. Filmska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Naturščik. Pristupljeno 12.7.2024. s [NATURŠČIK - Filmska enciklopedija \(lzmk.hr\)](#)

15. Filmski leksikon, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Arthur Penn. Pristupljeno 27.6.2024. s [Penn, Arthur - Filmski leksikon \(lzmk.hr\)](#)
16. Filmski leksikon, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Elio Petri. Pristupljeno 26.8.2024. s [Petri, Elio - Filmski leksikon \(lzmk.hr\)](#)
17. Filmski leksikon, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Krsto Papić. Pristupljeno 12.7.2024. s [Papić, Krsto - Filmski leksikon \(lzmk.hr\)](#)
18. Filmski leksikon, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Mondo Bobo. Pristupljeno 12.7.2024. s [Mondo Bobo - Filmski leksikon \(lzmk.hr\)](#)
19. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Anton Pavlović Čehov. Pristupljeno 9.7.2024. s [Čehov, Anton Pavlović - Hrvatska enciklopedija](#)
20. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Canneski festival. Pristupljeno 18.5.2024. s [Canneski festival - Hrvatska enciklopedija](#)
21. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Gabi Novak. Pristupljeno 2.7.2024. s [Novak, Gabi - Hrvatska enciklopedija](#)
22. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Goran Rušinović. Pristupljeno 12.7.2024. s [Rušinović, Goran - Hrvatska enciklopedija](#)
23. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Jack Kerouac. Pristupljeno 18.5.2024. s [Kerouac, Jack - Hrvatska enciklopedija](#)
24. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Kruno Quien. Pristupljeno 26.8.2024. s [Quien, Kruno - Hrvatska enciklopedija](#)
25. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Omnibus. Pristupljeno 13.7.2024. s [omnibus - Hrvatska enciklopedija](#)
26. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Oscar nagrada. Pristupljeno 18.5.2024. s [Oscar - Hrvatska enciklopedija](#)
27. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Ridley Scott. Pristupljeno 14.8.2024. s [Scott, Ridley - Hrvatska enciklopedija](#)
28. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Sven Medvešek. Pristupljeno 12.7.2024. s [Medvešek, Sven - Hrvatska enciklopedija](#)
29. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Željko Senečić. Pristupljeno 26.8.2024. s [Senečić, Željko - Hrvatska enciklopedija](#)
30. Istrapedia, Pula Film Festival. Pristupljeno 2.7.2024. s [Pulski filmski festival - Istrapedia](#)

31. Igor Bezinović.net. Pristupljeno 15.7.2024. s [Home - Igor Bezinović \(igorbezinovic.net\)](http://igorbezinovic.net)
32. Jergovic.com. Pristupljeno 27.8.2024. s [Bio-bibliografija \(jergovic.com\)](http://jergovic.com)
33. Kino Tuškanac, Arthur Penn. Pristupljeno 27.6.2024. s [Arthur Penn - Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](http://kinotuskanac.hr)
34. Kino Tuškanac, Hrvatski film ceste. Pristupljeno 2.7.2024. s [Kinoteka: Hrvatski film ceste- Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](http://kinotuskanac.hr)
35. Kino Tuškanac, Kad mrtvi zapjevaju. Pristupljeno 13.7.2024. s [Kad mrtvi zapjevaju - Kad mrtvi zapjevaju- Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](http://kinotuskanac.hr)
36. Kino Tuškanac, Sve džaba. Pristupljeno 14.7.2024. s [Sve džaba - - Kino Tuškanac \(kinotuskanac.hr\)](http://kinotuskanac.hr)
37. Leksikon nezavisnog filma. Mondo Bobo. Pristupljeno 12.7.2024. s [Mondo Bobo - Leksikon nezavisnog filma](http://mondobobo.hr)
38. Ministarstvo kulture i medija, nagrada Vladimir Nazor. Pristupljeno 29.6.2024. s [Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske - Nagrada Vladimir Nazor \(gov.hr\)](http://gov.hr)
39. Pula Film Festival, Mondo Bobo. Pristupljeno 12.7.2024. s [MONDO BOBO – Pula Film Festival](http://pulafilmfestival.hr)
40. Poistri.eu, Ruža Pazinke. Pristupljeno 12.7.2024. s [POISTRI.EU © Putopisi/reportaže Istra i Kvarner - Istra photo blog: Ruža Pazinke](http://poistri.eu)
41. Propeler film, Sve džaba. Pristupljeno 14.7.2024. s <https://www.propelerfilm.com/filmovi/sve-dzaba>
42. Sandić, J., Vizkultura, Osjećaj za autentičnost. Pristupljeno 15.7.2024. s [INTERVJU ► Igor Bezinović \(vizkultura.hr\)](http://vizkultura.hr)
43. Škrabalo, I. (2008). Povijest hrvatskog filma/kronološki pregled. Pristupljeno s [HFS: Zapis](http://hfs.hr)
44. Veljko Bulajić biografija. Pristupljeno 26.8.2024. s [Biografija – Veljko Bulajic \(veljko-bulajic-film.from.hr\)](http://veljko-bulajic-film.from.hr)

Popis slika:

Slika 1 Nikola Tanhofer.....	10
Izvor: Nacional.hr. Pristupljeno 3.7.2024. s Nikola Tanhofer – filmaš i umjetnik ispred svog vremena NACIONAL.HR News portal najutjecajnijeg političkog tjednika	
Slika 2 <i>H-8</i> , Nikola Tanhofer, 1958.	12
Izvor: Kino Tuškanac. Pristupljeno 15.5.2024. s H-8 - H-8- Kino Tuškanac (kinotuskanac.hr)	
Slika 3 Veljko Bulajić.....	14
Izvor: N1 BiH. Pristupljeno 3.7.2024. s Uz njegove filmove su odrastale generacije: Preminuo slavni jugoslovenski režiser Veljko Bulajić - N1 (n1info.ba)	
Slika 4 <i>Vlak bez voznog reda</i> , Veljko Bulajić, 1959.	16
Izvor: Kino Tuškanac. Pristupljeno 3.7.2024. s Vlak bez voznog reda - Train Without a Timetable- Kino Tuškanac (kinotuskanac.hr)	
Slika 5 Vatroslav Mimica	18
Izvor: Nacional.hr. Pristupljeno 9.7.2024. s Vatroslav Mimica – studirao je medicinu, bio u partizanima, a onda otkrio svijet filma NACIONAL.HR News portal najutjecajnijeg političkog tjednika	
Slika 6 <i>Događaj</i> , Vatroslav Mimica, 1969.	21
Izvor: Kino Tuškanac. Pristupljeno 9.7.2024. s Događaj - Događaj- Kino Tuškanac (kinotuskanac.hr)	
Slika 7 Petar Krelja.....	22
Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristupljeno 11.7.2024. s Krelja, Petar - Hrvatska enciklopedija	
Slika 8 <i>Stela</i> , Petar Krelja, 1990.	24
Izvor: Kino Tuškanac. Pristupljeno 11.7.2024. s Stela - Stela- Kino Tuškanac (kinotuskanac.hr)	
Slika 9 Goran Rušinović	26
Izvor: Kino Tuškanac. Pristupljeno 12.7.2024. s Goran Rušinović - Kino Tuškanac (kinotuskanac.hr)	
Slika 10 <i>Mondo Bobo</i> , Goran Rušinović, 1997.....	28
Izvor: Kino Tuškanac. Pristupljeno 12.7.2024. s Mondo Bobo - Mondo Bobo- Kino Tuškanac (kinotuskanac.hr)	
Slika 11 Krsto Papić	30
Izvor: IMDb. Pristupljeno 13.7.2024. s Krsto Papic - IMDb	

Slika 12 <i>Kad mrtvi zapjevaju</i> , Krsto Papić, 1998.	32
Izvor: Ploče Online. Pristupljeno 13.7.2024. s pogreb - Ploče Online (ploce.com.hr)	
Slika 13 Antonio Nuić	34
Izvor: Portal Novosti. Pristupljeno 14.7.2024. s Antonio Nuić: HRT mrzi svoju djecu - Portal Novosti	
Slika 14 <i>Sve džaba</i> , Antonio Nuić, 2006.	36
Izvor: Filmovi.hr. Pristupljeno 14.7.2024. s FILMOVI.hr	
Slika 15 Igor Bezinović	38
Izvor: Vizkultura. Pristupljeno 15.7.2024. s INTERVJU ► Igor Bezinović (vizkultura.hr)	
Slika 16 <i>Kratki izlet</i> , Igor Bezinović, 2017.....	40
Slugan, M. (2017). <i>Kratki izlet</i> , <i>Kinorepertoar</i> , Hrvatski filmski ljetopis 92/2017, Zagreb, 184.	

7. SAŽETAK

Filmovi ceste zauzimaju značajno mjesto u svjetskoj kinematografiji, prikazujući putovanje protagonista u potrazi za slobodom ili bijegom od društvenih ograničenja. Karakterističan je po tematici slobode i otkrivanja identiteta kroz fizičko kretanje, ovaj žanr odražava američku fascinaciju cestom i predstavlja važan doprinos američkoj filmskoj kulturi. Film ceste se često smatra dijelom pustolovnog žanra, a njegovo nastajanje povezano je s razvojem automobilske industrije u SAD-u. Klasični primjeri uključuju *Goli u sedlu* (1969.) i *Thelma i Louise* (1991.), koji su značajno utjecali na hollywoodsku kinematografiju.

Hrvatska je brzo pratila svjetske trendove, posebno tijekom kasnih 60-ih i 70-ih godina. Hrvatski film ceste reflektira složenu interakciju između forme i sadržaja, oblikovanu društvenim, ekonomskim i političkim čimbenicima. Analiza hrvatskih filmova ceste od 1950-ih do 2017. godine, uključujući filmove *H-8*, *Vlak bez voznog reda*, *Događaj*, *Stela*, *Mondo Bobo*, *Kad mrtvi zapjevaju*, *Sve džaba* i *Kratki izlet*, pokazuje kako su redatelji eksperimentirali s umjetničkom slobodom i reflektirali tranziciju likova unutar specifičnih društvenih konteksta.

Ključne riječi: film ceste, pustolovni žanr, sloboda, putovanje, *H-8*, *Vlak bez voznog reda*, *Događaj*, *Stela*, *Mondo Bobo*, *Kad mrtvi zapjevaju*, *Sve džaba*, *Kratki izlet*.

8. SUMMARY

Road movies occupy a significant place in world cinema, showing the protagonist's journey in search of freedom or escape from social restrictions. Characterized by the theme of freedom and discovery of identity through physical movement, this genre reflects the American fascination with the road and represents an important contribution to American film culture. The Road movie is often considered part of the adventure genre, and its creation is connected with the development of the automobile industry in the USA. Classic examples include *Easy Rider* (1969) and *Thelma and Louise* (1991), which significantly influenced Hollywood cinema.

Croatia quickly followed world trends, especially during the late 60s and 70s. Croatian Road film reflects the complex interaction between form and content, shaped by social, economic and political factors. An analysis of Croatian Road films from the 1950s to 2017, including the films *H-8*, *Train without a timetable*, *An Event*, *Stela*, *Mondo Bobo*, *When the Dead Start Singing*, *All for Free* and *A Brief Excursion*, shows how directors experimented with artistic freedom and reflected the transition of characters within specific social contexts.

Key words: Road Movie, Adventure Genre, Freedom, Journey, *H-8*, *Train without a timetable*, *An Event*, *Stela*, *Mondo Bobo*, *When the Dead Start Singing*, *All for Free*, *A Brief Excursion*.